

Univerzita Hradec Králové

Pedagogická fakulta

Hudební katedra

**Hudební život Jihlavy (Iglau) a Havlíčkova Brodu (Deutsch Brod) ve světle
dobových periodik 19. století**

diplomová práce

Autor: Bc. Blanka Pešková
Studijní program: Učitelství pro základní školy (2. stupeň)
Studijní obor: Učitelství pro 2. stupeň ZŠ – hudební výchova
Učitelství pro 2. stupeň ZŠ – občanská nauka
Vedoucí práce: prof. PhDr. Stanislav Bohadlo, CSc.
Oponent práce: Mgr. Jiří Skopal, Ph.D.

Zadání diplomové práce

Autor: Blanka Pešková

Studium: P19P0786

Studijní program: N7503 Učitelství pro základní školy

Studijní obor: Učitelství pro 2. stupeň ZŠ - hudební výchova, Učitelství pro 2. stupeň ZŠ - občanská nauka

Název diplomové práce: **Hudební život Jihlavy (Iglau) a Havlíčkova Brodu (Deutsch Brod) ve světle dobových periodik 19. století**

Název diplomové práce AJ: The musical life of Jihlava (Iglau) and Havlíčkův Brod (Deutsch Brod) in the light of 19th-century periodicals

Cíl, metody, literatura, předpoklady:

Diplomová práce se zaměřuje na hudební události, které se odehrávaly v jazykově utrakvistických městech Jihlava a Německý Brod v 19. století, jak je zachytily novinové a časopisecké zprávy. Charakterizuje tímto médiem hudební život vybraných měst, hudební vzdělání a jejich publicistickou reflexi v českých a německých periodikách této doby. Práce vychází z originálních nezpracovaných pramenů a sleduje kontinuitu a význam významných událostí.

Slovník české hudební kultury. *Český hudební slovník* [online]

ANNO - Austrian Newspapers Online. *ANNO - AustriaN Newspapers Online* [online]

DigiZeitschriften: Fachgebiete [online]

Digitální knihovna Kramerius / Národní knihovna České republiky [online]

Iglau (deutsch fur tschechisch Jihlava) . *Access full text* [online]

Garantující pracoviště: Hudební katedra,
Pedagogická fakulta

Vedoucí práce: prof. PhDr. Stanislav Bohadlo, CSc.

Oponent: Mgr. Jiří Skopal, Ph.D.

Datum zadání závěrečné práce: 16.1.2018

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci Hudební život Jihlavy (Iglau) a Havlíčkova Brodu (Deutsch Brod) ve světle dobových periodik 19. století vypracovala samostatně pod vedením vedoucího prof. PhDr. Stanislava Bohadla, CSc.

V Hradci Králové dne 13. 5. 2022

podpis

Poděkování

Poděkování patří vedoucímu mé diplomové práce panu prof. PhDr. Stanislav Bohadlo, CSc. za čas a cenné rady. Poděkování také patří mé rodině a přátelům, kteří mě podporovali během celého studia.

Anotace

PEŠKOVÁ, Blanka. Hudební život Jihlavy (Iglau) a Havlíčkova Brodu (Deutsch Brod) ve světle dobových periodik 19. století. Hradec Králové, 2022, 72 s. Diplomová práce.

Univerzita Hradec Králové. Pedagogická fakulta. Hudební katedra. Vedoucí práce prof. PhDr. Stanislav Bohadlo, CSc.

Tato diplomová práce se zaměřuje na hudební události, které se odehrávaly v jazykově utrakvistických městech Jihlava a Německý Brod v 19. století, jak je zachytily novinové a časopisecké zprávy. Charakterizuje tímto médiem hudební život vybraných měst, hudební vzdělání a jejich publicistickou reflexi v českých a německých periodikách této doby. Práce vychází z originálních nezpracovaných pramenů a sleduje kontinuitu a význam zásadních událostí.

Klíčová slova: Jihlava, Německý Brod, periodika, Mužský pěvecký sbor, sborový zpěv, hudební spolek

Annotation

PEŠKOVÁ, Blanka. The musical life of Jihlava (Iglau) and Havlíčkův Brod (Deutsch Brod) in the light of 19th-century periodicals. Hradec Králové, 2022, 72 pp. Diploma thesis. University of Hradec Kralove. Faculty of Education. Music department. Supervisor prof. PhDr. Stanislav Bohadlo, CSc.

This diploma thesis focuses on musical events that took place in the linguistically utraquist cities of Jihlava and Německý Brod in the 19th century, as captured by newspaper and magazine reports. This medium characterizes the musical life of selected cities, music education and their journalistic reflection in Czech and German periodicals of the time. The work is based on original unprocessed sources and monitors continuity and significant events.

Keywords: Jihlava, Havlíčkův Brod, periodicals, Men's choir, choir singing, music association

Prohlášení

Prohlašuji, že diplomová závěrečná práce je uložena v souladu s rektorským výnosem č. 13/2017 (Řád pro nakládání s bakalářskými, diplomovými, rigorózními, dizertačními a habilitačními pracemi na UHK).

Datum: 16. 5. 2022

Podpis studenta:

Obsah

Obsah.....	8
Úvod.....	10
1 Ohlédnutí za jihlavskou minulostí	11
1.1 Město Jihlava.....	11
1.2 Jihlava před 200 lety.....	12
2 Historie hudební scény v Jihlavě	12
2.1 Jihlavská hudba od svého počátku.....	13
2.2 Jan Václav Stamic (1717-1757) – student jihlavského gymnázia.....	13
3 Jihlavské hudební spolky a kulturní činnost 19. století	15
3.1 První hudební spolek – Musikverein	15
3.2 60. léta a vojenská hudba.....	16
3.3 Mužský pěvecký spolek.....	17
4 Gustav Mahler a Jihlava (1860-1911).....	18
4.1 Život Gustava Mahlera	18
4.2 Mezinárodní hudební festival Mahler Jihlava	20
5 Hudební vzdělávání (školství) 21. století.....	21
5.1 ZUŠ – charakteristika	21
5.2 Jihlavská hudební škola	21
6 Pěvecké sbory 20. a 21. století.....	23
6.1 Pěvecký sbor Foerster.....	23
6.2 Smíšený pěvecký sbor Melodie	24
6.3 Pěvecké sdružení Campanula	25
6.4 Mláďí - Iuventus.....	26
6.5 Jihlavský chrámový sbor	26
6.6 Divadelní baletní soubor.....	27
7 Německý Brod v minulosti a současnosti	27
7.1 Charakteristika města	27
7.2 Německý Brod a hudba	28
7.3 Pěvecké spolky	29

7.4	Základní umělecké školy	29
7.5	Hudební osobnosti Havlíčkova Brodu.....	30
7.6	Jasoň	31
7.7	Festival Stamicovy slavnosti	32
8	Hudební a kulturní události v Jihlavě v publicistice 19. století	33
8.1	Divadelní revue (1859).....	33
8.2	Produkce jihlavského Mužského sboru 7. května 1861.	35
8.3	Historie hudebních spolků na Moravě (1862)	38
8.4	Návštěva výjimečného hudebníka F. A. Vogla (15. září 1862)	42
8.5	Nejnavštěvovanější koncert Mužského pěveckého sboru v roce 1863	45
8.6	Divadelní a hudební poměry na Moravě očima kritiky (1863)	47
8.7	Vídeňský spolek „Frohsinn“ a Bílá paní z Jihlavy (1864)	51
8.8	Masopustní radovánky 27. ledna 1867	53
8.9	Hudba. Jedné z neděl v Jihlavě (1867)	55
8.10	O vzniku nového společenského spolku (1868)	57
8.11	Koncert Mužského sboru 7. 12. 1869	59
8.12	Bedřich Smetana (1824-1884) v Německém Brodě a Jihlavě.....	60
	Závěr.....	62
	Seznam použitých zdrojů	64
	Seznam příloh.....	69

Úvod

„Po staletí se myslelo, že nová hudba je lepší než ta dávná. Přitom tradice nese věci, které jsou pro naši moderní existenci velmi důležité: krásu, spiritualitu a toleranci.“

Jordi Savall

Hudba minulosti nám může být někdy vzdálená. Možná ji kolem sebe slyšíme čím dál méně, možná nám v tom celodenním shonu nezbyvá čas zastavit se a nad touto hudbou přemýšlet. To je na každém z nás. Mojí motivací pro diplomovou práci bylo pochopení hudební historie Jihlavy a Havlíčkova Brodu, protože tato místa osobně znám a při procházce jsem vždy přemýšlela, jak se hudba v těchto městech rozvíjela a jací hudebníci zde působili.

Cílem mé práce je popsat kulturní a hudební život Jihlavy a Havlíčkova Brodu z 19. století a porovnat tento život s ostatními moravskými městy. Zpracováním těchto událostí jsem chtěla prohloubit povědomí o tom, že i v menších městech se mohly odehrát zásadní události pro region. Ve své práci se opírám především o originální rakouské novinové články, které nebyly doposud nijak zpracovány. Úvodní část popisuje vývoj hudby od počátku až po současnost v obou městech a charakteristiku Jihlavy a Havlíčkova (tehdy Německého) Brodu. Zmiňuji vzniklé pěvecké, hudební spolky a působící hudební osobnosti. Ve stěžejní části práce už se zaměřuji na hudební a kulturní akce, které se zde udály v 19. století. Shrnuji recenze koncertů, například nejnavštěvovanějšího koncertu z roku 1863 v Jihlavě, dále zpracovávám hudební poměry v moravských městech v té době (19. stol.), popisuji činnost hudebních spolků, sborů a jejich vliv na rozvoj hudby a kultury v daných městech.

1 Ohlédnutí za jihlavskou minulostí

„Život jsou lidi, lidi a zas jen lidi. Jenom lidé nám zpřístupní cizí města a všechny pustiny světa.“ – Jaromír John (1882-1952)

1.1 Město Jihlava

Jihlava představuje nejstarší horní město českých zemí, které leží uprostřed rozsáhlé Českomoravské vrchoviny. Ve středověku patřila Jihlava k významným městům díky nalezištím stříbra.¹ Po objevení stříbrných rud koncem 40. let 13. století přišlo do vesnice několik horníků, řemeslníků a obchodníků z celé Evropy. Malá vesnice lidem nestačila, a proto se začalo na protějším břehu řeky budovat město. Své jméno dostalo podle řeky Jihlava, která tudy protéká. Řeka zároveň odděluje moravskou a českou část města. Historicky je totiž Jihlava moravským městem a i v dnešní době leží většina města na moravské straně. Jihlava byla v pozdějších dobách německými obyvateli města nazývána „Iglau“ (ježek). A právě tento název souvisí i se znakem města, na kterém jsou dva červení ježci. Město je obklopeno nejen přírodními krásami, ale také historickými objekty. Jeho historické centrum patří mezi největší v zemi. Můžeme zde nalézt podzemní labyrint, kostel sv. Jakuba Většího, kostel Nanebevzetí Panny Marie a Bránu Matky Boží.²

Pověst o hrnčíři

Námětem a inspirací pro literární i hudební tvorbu se staly různé pověsti o vzniku Jihlavy. Nejznámější z nich je pověst o hrnčíři, který žil ve Starých Horách. Jednoho večera zaklepal na dveře jeho chaloupky kupec jedoucí do Prahy. Zabloudil v lese a hledal přístřeší. Hrnčíř ho přijal a nabídl mu nocleh. Když spolu seděli u večeře, vyprávěl hrnčíř o svých starostech. Stěžoval si, že se mu poslední dobou dílo nedaří, hrnce v peci pukají a ukázal kupci několik střepů. Kupec poznal, že příčinou praskání hrnců je stříbro,

¹ BEČKOVÁ, Jana, PETRŮJOVÁ, Jana, ZBRANKOVÁ, Jana. *Jihlavou. Jihlava: Statutární město Jihlava.* 2010, s. 3

² Tamtéž, s. 3

které je obsaženo v hlíně. Vzal si od hrnčíře několik střepů a příštího rána si je odvel s sebou do Prahy. Jeho bratr mu potvrdil, že se jednalo o pravé stříbro. Brzy se spolu vrátili za hrnčířem, koupili si jeho chýši i s pecí, a když pec rozbořili, našli v ní kus stříbra. Na tomto místě založili důl a na pahorku u řeky Jihlavy zbudovali kostelík sv. Jana Křtitele.³

1.2 Jihlava před 200 lety...

Město v této době prožívalo hospodářský rozvoj a procházelo společenskými změnami. Rozvoj občanské společnosti v Jihlavě měl národní rozměr. V první polovině 19. století byly velké společenské akce města pořádané převážně německy mluvícím obyvatelstvem. Češi a Němci žili pospolu v českém prostoru dlouhá staletí. Německé národní hnutí bylo v Jihlavě silnější a německy hovořící obyvatelé se ocitli před tragickou volbou – buď zachovat svou loajalitu k Vídni, nebo se přiklonit k některé z variant státoprávního spojení s říšskými Němci, a zajistit tak německou převahu. V Jihlavě se pohybovalo přibližně 10% obyvatel hovořících češtinou jako svým mateřským jazykem, ale i tak je oslovovala německá kultura a také myšlenka, že němčina jakožto jazyk veřejné komunikace znamenala lepší vyhlídky na pracovní místo i kariéerní postup a v neposlední řadě posun ve společenském žebříčku. „*Německý charakter Jihlavy vedl k decentralizaci českého národního života do menších měst v okolí.*“⁴

2 Historie hudební scény v Jihlavě

„*Hudba uvolňuje ducha a okřídluje myšlenky.*“ – Friedrich Nietzsche (1844-1900)

³ POLÁK, K. *Lidové pověsti z Jihlavy a okolí*. 1966, s. 3

⁴ PISKOVÁ, Renata a Milena BARTLOVÁ. *Jihlava*. 2009, s. 450-456

2.1 Jihlavská hudba od svého počátku

Hudební kořeny města spadají do dob 13. století a byly především spojeny s duchovní hudbou. Hudba se rozvíjela v souvislosti s příchodem řádových kněží (minoritů a dominikánů). Důležitým obdobím rozvoje hudebních aktivit mimo chrám bylo 16. století, kdy v Jihlavě existovalo literátské bratrstvo. V té době se Jihlava stala střediskem soukenictví jakožto největším střediskem ve střední Evropě. Rozvíjela se další řemesla: zlatnictví, kloboučnictví, cínařství atd. S hospodářským rozvojem se rozvíjela i oblast školství, architektury a kultury⁵. Ve všeobecných hudebních dějinách zaujímají důležité místo meistersingeri, jediný řádně doložitelný spolek v českých zemích navazující na německé tradice, a právě v Jihlavě vzniklo v roce 1571 bratrstvo mistrů pěvců (tzv. meistersingerů). Bratrstvo pořádalo veřejná vystoupení čtyřikrát do roka a naposledy se jeho pěvecká slavnost konala v roce 1620. Škola meistersingerů vznikla z podnětu T. Bendela a řídila se rakouskými a německými vzory. „*Centrem barokních hudebních aktivit bylo jezuitské gymnázium.*“⁶ Od té doby se město stalo školským centrem a přicházelo sem studovat mnoho významných českých hudebníků: J. V. Stamic (1717-1757), J. L. Dusík (1760-1812), V. J. Tomášek (1774-1850), B. Smetana (1824-1884), G. Mahler (1860-1911) aj. První zpráva o uvedení opery pochází z roku 1740 a o několik let později se pořádala už pravidelná divadelní představení, na nichž se podíleli členové spolku Musikverein (1819).⁷

2.2 Jan Václav Stamic (1717-1757) – student jihlavského gymnázia

„*V letech 1728-1734 studoval na jihlavském gymnáziu Jan Václav Stamic, zakladatel tzv. mannheimské hudební školy.*“⁸ Jan Václav Stamic se narodil v nedalekém Německém Brodě (dnes Havlíčkově Brodě) v roce 1717. Hudební základy získal od svého otce, který ho učil na housle. Od roku 1728 navštěvoval jezuitské gymnázium v

⁵ Hudební kořeny Jihlavy: Hudební historie. *Hudební tradice Jihlavy* [online]

⁶ MACEK, P., ed. *Slovník české hudební kultury*. 1997, s. 406

⁷ Tamtéž, s. 406

⁸ Hudební kořeny Jihlavy: Hudební historie. *Hudební tradice Jihlavy* [online]

Jihlavě. O tom, co Stamic dělal v letech 1735-1740 není tolik známo, ale předpokládá se, že se věnoval hře na housle. Ovládal hru na violoncello, kontrabas a violu d'amour. Postupně v jeho mládí vznikaly první skladby, které se vyznačují pozdně barokním slohem. Ten byl uplatňován ve vokálních a chrámových skladbách. Do Mannheimu odešel Stamic podle Aloise Hniličky⁹ v roce 1745 a využil rodinných styků s dvorem kurfiřta v Mannheimu, kde působil dříve i jeho bratr Antonín Tadeáš (1750-1809). Ten hrál na violoncello a housle v kurfiřtské kapele. Řada muzikologů se však přiklání k verzi, že Stamicův odchod měl souvislost s korunovací bavorského kurfiřta Karla Alberta na českého krále v roce 1741 v Praze. Zde se projevil jako výborný muzikant, a tak mu neznámý hodnostář nabídl odjet s dvorem Karla III. Odchod Stamice však není podložen žádnými dokumenty, a tak se předpokládá, že se jedná o smyšlenku.¹⁰ V roce 1742 působil v Mannheimské kapele, o čemž svědčí dopis Stamice baronu von Wallbrunnovi ve Stuttgartu (29. únor 1748): „řídím celou kurfiřtskou hudbu k plné spokojenosti Jeho výsosti už na osmý rok...“¹¹ V roce 1743 byl jmenován komorním mistrem houslové hry a o rok později označován jako první dvorní houslista. Během dalších let se stal kapelníkem dvorní kapely, oženil se s Marií Antonií Luneborn a narodilo se jim pět dětí.¹²

Před svým odchodem do ciziny J. V. Stamic skládal především vokální díla vyznačovaná barokním stylem. Později svou tvorbu rozšířil o orchestrální skladby, komorní díla a instrumentální koncerty. Intenzivně se zabýval symfonií. Zasloužil se o reformu symfonie, k čemuž používal nové složení orchestru a je považován za spoluzakladatele raného klasicismu. Zprvu to byly pouze smyčcové nástroje, ke kterým se přidala viola, později dva lesní rohy a nakonec klarinety. Dechové nástroje měly nejdříve doprovodnou funkci, ale později už zdůrazňovaly tóniku v akordickém podkladu, někdy přebíraly sólové party nebo zdvojovaly smyčcové party. Jan Václav Stamic využíval tzv. echo – motiv, který se objevuje ve forte a posléze v pianu, tento efekt umožňovalo složení orchestru, který byl oproti jiným kapelám větší. Pracoval s

⁹ HNILIČKA, A. *Portréty starých českých mistrů hudebních*. 1922, s. 40.

¹⁰ KLÍMA, S. V. *K výročí hudebníka Jana Václava Antonína Stamice (1717- 1757)*. 1998, s. 61

¹¹ Tamtéž, s. 61

¹² WOLF, Eugene K.: „Johann Stamitz“ Grove Music Online. In: *Oxford music online* [online]

dynamickými efekty (crescendo, decrescendo.). Podle S. V. Klímy se jeho melodika opírala o italské vzory a české lidové nápěvné prvky. Vyznačovala se hravostí, svěžestí, durovými stupnicemi, trojzvuky, ornamentikou a častými přírazy. Využíval i tzv. mannheimských vzdechů, náhlých dynamických kontrastů a tzv. válců¹³. Do jeho tvorby lze řadit 175 skladeb a mezi jeho nejvýznamnější díla patří řada děl: *Missa solemnis pro sóla, sbor a orchestr*, *Mše D dur*, *Symfonie B dur*, *Symfonie D dur*, *Symfonie As dur*, atd.¹⁴

3 Jihlavské hudební spolky a kulturní činnost 19. století

„Kde je láska k lidem, tam je i láska k umění.“ – Hippokratés (460 př. n. l.- 377 př. n. l.)

Během 19. století nastal prudký rozvoj spolkových aktivit a divadla. Varšavský rodák, Johan Okonski, zakoupil v roce 1850 zchátralou budovu kapucínského kláštera a nečekaně ji přestavěl na divadlo. V přestavěném divadle se hrály opery, operety i činohry. V roce 1866 divadlo navštívil i císař František Josef I. První veřejné vystoupení (13. října 1870) měl v tomto divadle Gustav Mahler, který v něm několikrát během svého působení v Jihlavě dirigoval.¹⁵ Na sklonku 1. pol. 19. století dosahovalo divadlo své nejlepší úrovně. O rozvoj kulturního života se staraly především spolky.¹⁶

3.1 První hudební spolek – Musikverein

V roce 1819 byl založen Hudební spolek (Musik-Verein). Jeho úkolem byla především podpora hudebního vzdělání a rozvoje hudby města. Spolek založili Anton Keller (1816-1825), Jakob Honigsfeld a Wenzel Seedorf.¹⁷ Hudební spolek patřil mezi úspěšné spolky v našich zemích, podílel se na hudební kultuře Jihlavy, realizoval hudební večery ve městě, sdružoval obyvatelstvo a muzikanty z Jihlavy a okolí. Členové spolku

¹³ Postupné crescendo orchestru nad prodlevou.

¹⁴ KLÍMA, S. V. *K výročí hudebníka Jana Václava Antonína Stamice (1717- 1757)*. 1998, s. 84-85

¹⁵ KLUKANOVÁ, L. *Jihlava Gustavu Mahlerovi*. 2010, str. 34

¹⁶ MACEK, Petr, ed. *Slovník české hudební kultury*. Praha: Supraphon, 1997, str. 406

¹⁷ Hudební kořeny Jihlavy: Hudební historie. *Hudební tradice Jihlavy* [online]

patřili do měšťanských elit, ale podporovateli byli i velitelé místní vojenské posádky, např. Johann Franz Kempen von Fichtenstamm (1793-1863).¹⁸ Největšího rozmachu dosáhl pod vedením ředitele Jana Ferdinanda Pokorného (1797-1870). Pokorný působil ve městě jako učitel hudby a zpěvu. Díky jeho vedení zazněly v Jihlavě i opery, které v této době byly pro publikum nejvíce přitažlivé.¹⁹

Ostatní jihlavští umělci a pedagogové se opřeli o tradice, které položil mistrovský zpěv pěstovaný od 60. let 16. století bratrstvem jihlavských mistrů pěvců.²⁰ Meistersingeri byli zpravidla řemeslníci patřící k městske střední a nižší vrstvě, i když mezi nimi byli i duchovní, právníci a učitelé.²¹

Na jihlavské scéně se představil Viktorin Mařoch (1801-1862), koncertní mistr, učitel na gymnáziu, na kterém vyučoval hru na housle, violu, violoncello a mezi jeho žáky patřil i Bedřich Smetana. Smetana přišel do Jihlavy se svým bratrem v roce 1835.²² Samotné skladby Bedřicha Smetany se v Jihlavě hrály až v 80. letech 19. století při vystoupení českých ochotnických spolků.

Kulturní život se v polovině 19. století nesl především ve znamení divadla a hudby. Spolky zažívaly v této době svoji zlatou éru a představovaly platformu, na které se formovala moderní občanská společnost.²³

3.2 60. léta a vojenská hudba

V 60. letech 19. století zásadně ovlivňovala hudební život Jihlavy vojenská hudba oddílů a jednotlivých pluků.²⁴ „*Díky armádní reformě v roce 1851 se kapelníkem armádní kapely mohl stát pouze absolvent konzervatoře, čímž došlo k výraznému*

¹⁸ Hudební kořeny Jihlavy: Hudební historie. *Hudební tradice Jihlavy* [online]

¹⁹ KLUKANOVÁ, L.. *Jihlava Gustavu Mahlerovi*. 2020, s. 21 - 22

²⁰ ŠINKOVSKÁ, E. Výstava Chvála hudbě aneb Hudební život Jihlavy 19. století v domě G. Mahlera v Jihlavě. *Iglau.cz* [online]

²¹ BRUNNER, H. Meistersang: Grove music online. *Oxford music online* [online]

²² KLUKANOVÁ, L. *Jihlava Gustavu Mahlerovi*. 2010, s. 19

²³ ŠINKOVSKÁ, E. Výstava Chvála hudbě aneb Hudební život Jihlavy 19. století v domě G. Mahlera v Jihlavě. *Iglau.cz* [online]

²⁴ Tamtéž.

²⁴ Tamtéž.

zkvalitnění hudební produkce.“²⁵ Hudba 69. pěšího pluku se stala důležitou součástí života v Jihlavě a její kultury. Každý rok kapela pořádala přes třicet samostatných koncertů a několik koncertů s Mužským pěveckým spolkem. „*Ve druhé polovině 19. století se začalo projevovat silné emancipační české hnutí. Ve spolkové rovině se projevilo krátce poté, co byl ustanoven spolek Beseda Jihlavská. Spolek se stal hlavním střediskem českého kulturního života v Jihlavě.*“²⁶ Beseda zprostředkovávala kvalitní české umění a díky ní se jihlavské město mohlo seznámit i se symfonickou hudbou Antonína Dvořáka (1841-1904). Pořádala také např. recitály houslového virtuosa Františka Ondříčka (1857-1922) nebo koncerty Českého smyčcového kvarteta.²⁷

3.3 Mužský pěvecký spolek

V roce 1852 založil Franz Steiner a Heinrich Fischer (1827-1917) Mužský pěvecký spolek (Männergesang-Verein). Bez tohoto pěveckého tělesa se v Jihlavě neobešla žádná kulturní nebo hudební akce.²⁸ Mezi významné osobnosti spolku patřil zakladatel Heinrich Fischer, který se stal vůdčí osobností jihlavského hudebního života.²⁹ Fischer byl také učitelem skladatele Gustava Mahlera, který v Jihlavě žil v letech 1860-1875.³⁰ Zprvu se spolek zaměřil na sborový zpěv, ale postupně zařazoval na svých koncertech i komorní hudbu, sólový zpěv a orchestrální skladby. Vrchol spolku se datuje na přelom 70. a 80. let 19. století, protože spolupracoval s vídeňskými umělci a brněnským hudebním prostředím.³¹

Ke konci 19. století bylo znát výrazné napětí mezi německou a českou jihlavskou menšinou, což se promítlo do spolkové činnosti. Němečtí měšťané, kteří reprezentovali působení v řadě spolků, začali prosazovat tzv. obranný nacionalismus. Snahou bylo tedy

²⁵ Tradice vojenské hudby Jihlava. *Jihlava.cz* [online]

²⁶ Spolková kulturní činnost. *Jihlava.cz* [online]

²⁷ Tamtéž.

²⁸ ŠINKOVSKÁ, E. Výstava Chvála hudbě aneb Hudební život Jihlavy 19. století v domě G. Mahlera v Jihlavě. *Iglau.cz* [online]

²⁹ KLUKANOVÁ, L. *Jihlava Gustavu Mahlerovi*. 2010, str. 19 - 24

³⁰ Viktor Velek, čl. "Iglau (německy pro českou Jihlavu)", in: *Oesterreichisches Musiklexikon online*. [online]

³¹ Sängerkhalle a Mužský pěvecký spolek. *Jihlava.cz* [online]

nedopustit roztržštění sil vlastního jazykového společenství. Tyto snahy se promítly jak do hudebního, tak i do kulturního dění.³²

4 Gustav Mahler a Jihlava (1860–1911)

„Člověk je takřka jen nástrojem, na němž hraje vesmír“³³ – Gustav Mahler

4.1 Život Gustava Mahlera

Gustav Mahler se narodil v Kališti nedaleko Humpolce do židovské rodiny, která se hlásila k německé národnosti. Židům tehdy bylo podle opatření Josefa II. prikazováno přijmout německá rodinná jména. Židy tato opatření přivedly k jejich němectví. Jeho otec Bernard znal Jihlavu ze svých obchodních cest a město nabízelo nejlepší podmínky pro obchod, a tak se rodina rozhodla, že se do Jihlavy roku 1860 přestěhuje.³⁴

Hudební nadání Gustav projevoval už v dětství a s hudbou se setkával všude (například s českými písněmi, které si zpívaly služebné nebo odrhovačky návštěvníků otcovy kořalny).³⁵ Otec koupil klavír a najmul synovi učitele hudby. Prvním učitelem byl Jakub Sladký, který byl členem jihlavské městské kapely. Učitelem ve hře na klavír byl Jan Brož (1834- neidentifikované) a Mahler dělal takové pokroky, že začal v deseti letech veřejně vystupovat. Jeho první veřejné vystoupení proběhlo 13. října 1870 na dobročinném koncertu, kde hrál jako virtuos na piano a měl veliký úspěch. Dalším učitelem byl František Viktorin a učitel hudby Václav Pressburg. Jeho nejoblíbenějším učitelem byl však Heinrich Fischer, který se podílel na rozvoji Gustavova hudebního talentu. S jeho synem Teodorem navázal celoživotní přátelství.³⁶

³² ŠINKOVSKÁ, E. Výstava Chvála hudbě aneb Hudební život Jihlavy 19. století v domě G. Mahlera v Jihlavě. *Iglau.cz* [online]

³³ KLUKANOVÁ, L: *Jihlava Gustavu Mahlerovi*. 2010, s. 5

³⁴ Tamtéž, s. 19

³⁵ ŠEBESTA, J. Gustav Mahler: IV Auferstehung – cesta vzhůru a vojenská hudba v Jihlavě 1870–1875. *Hudební rozhledy*, roč. LXIII, č. 4, s. 52.

³⁶ SVĚRÁK, V. *Počátek cesty: Gustav Mahler a Jihlava v archivních pramenech*. 2. 2012, s. 12

Ve svých devíti letech nastoupil na jihlavské gymnázium. Po prvních hudebních úspěších ve druhém ročníku se jeho otec Bernard rozhodl, že půjde studovat do Prahy. V Praze žil bohužel v bídnych podmínkách a zhoršil se mu tak i prospěch ve škole. Nejlepší volbou byl tak návrat zpět do Jihlavy a roku 1877 dokončil studium na jihlavském gymnáziu.³⁷

Roku 1875 se Mahlerovi otevřela nová cesta, kterou byla konzervatoř ve Vídni. Díky svému nadání nastoupil rovnou do prvního ročníku. Studoval obor klavír i kompozici a v té době už ovládal široký repertoár klavírních výtahů z oper Mozarta a Verdiho.³⁸

Do Jihlavy k rodičům se vracel na svátky a prázdniny. Jihlavští obyvatelé rádi mladého umělce vždy přivítali a využívali jeho přítomnosti ke koncertování. Vystupoval tak zde v Městském (dnes Horáckém) divadle nebo hotelu Czap. Ve Vídni se později Gustav Mahler učil filozofii, historii a dějinám hudby. Ve dvaceti letech začal působit jako dirigent hudebního souboru letního divadla. V Jihlavě zažil i svou nešťastnou lásku, kterou představovala jeho žačka Josefina Poiselová. Vyučoval ji hře na klavír a věnoval jí tři písně ze svého díla: *Im Lenz* (Vesna), *Winterlied* (Zimní píseň), *Maitanz in Grunen* (Májový tanec v zeleni). Poslední píseň je známá pod názvem *Hans und Grethe* (Jeníček a Mařenka).³⁹

V roce 1889 zemřel jeho otec Bernard a pouta Gustava s Jihlavou byla zpřetrhána. Po smrti obou rodičů odešel definitivně z Jihlavy do Vídně.⁴⁰

Dětství a mládí v Jihlavě mělo na Mahlerovu tvorbu vliv. Rád se vracel do vzpomínek na své dětství a výlety v jihlavském kraji. To dokazují i jeho slova, která mají přiblížit přátelům úvod v první větě *Symfonie č. 7- e moll*. Slova jsou vzpomínkami na

³⁷ FRANKLIN, P. Gustav Mahler: Grove music online. *Oxford music online* [online]

³⁸ Tamtéž.

³⁹ KLUKANOVÁ, L: *Jihlava Gustavu Mahlerovi*. 2010, s. 27

⁴⁰ JAROŠ, Z. *Mladý Gustav Mahler a Jihlava*. 1994, s. 19.

společenské výlety do přírody, kde se tančilo, hrálo i zpívalo – a vše bylo promíseno zvuky přírody.⁴¹

„Slyšíte? To je symfonie, tady ji máte! Už v útlém dětství v jihlavském lese mě tak pohnula a vtiskla se mi do mysli. Je totiž úplně lhostejné, zaznívá-li z takového hluku nebo ze zpěvu ptáků, v houkání bouře, v pleskání vln nebo v praskotu ohně. Zrovna tak musí ze zcela rozličných stran přicházet témata a musí být tak zcela rozličná v rytmu a melodii – všechno ostatní je pouhý vícehlas a zakrytá harmonie), umělec je jen uspořádá a spojí v ladící souzvuk.“⁴²

Jeho díla jsou jako obrazy, které odrážejí jeho duševní život, a jsou uměleckými projevy tohoto génia světové hudby.

4.2 Mezinárodní hudební festival Mahler Jihlava

Na počest Gustavu Mahlerovi vznikl v Jihlavě hudební festival, který zahájil svou činnost roku 2000. Jedním z prvotních cílů bylo vytvořit pravidelnou podzimní událost, která by znamenala příležitost vzájemné evropské spolupráce pro hudebníky, umělce ale i návštěvníky v regionu Vysočina a i pro ty, kteří přijíždějí z celé Evropy. Díky velkému úspěchu a mezinárodnímu ohlasu vznikla myšlenka na tuto událost navázat a vytvořit v Jihlavě tradici hudebních slavností.⁴³ Festival tematizuje trvale aktuálního a moderního skladatele a díky své významnosti byla jeho osobnost postavena na duchovní štít festivalu. Na prvním ročníku zaznělo z jeho tvorby symfonické dílo: *Symfonie č. 1 D dur – Titan*.⁴⁴

Na festivalu vystupuje řada hudebních osobností a těles, např. Jaroslav Svěcený (*1960), Lucie Bílá (*1966), Filharmonie Gustava Mahlera, která vznikla v roce 2003 a má v repertoáru skladby svého jmenovatele, J. V. Stamice, W. A. Mozarta (1756-1791) atd. V provedení jednoho z jihlavských pěveckých sborů zazněla díla Zdeňka Fibicha (1850-1900), Otmara Máchy (1922-2006) *Pocta Gustavu Mahlerovi*. Závěrečný koncert

⁴¹ KLUKANOVÁ, L: *Jihlava Gustavu Mahlerovi*. 2010. s. 48

⁴² Tamtéž, s. 48

⁴³ MANOVÁ, V. *Mahlerova pěší procházka po Jihlavě. Propagace významného rodáka*. [online]

⁴⁴ Tamtéž.

prvního ročníku (2002) patřil výběru scén z opery Bedřicha Smetany *Prodaná nevěsta*. Podtitul festivalu *Hudba tisíců* upozorňuje na otevřenost Mahlerova hudebního a filozofického odkazu. Má za cíl zachytit a povznést nejjednodušší popěvky a intonace a citlivě je zakomponovat do symfonické struktury, tak, jak to Gustav Mahler uměl.⁴⁵

5 Hudební vzdělávání (školství) 21. století

„*Hudba a rytmus nacházejí cestu k nejskrytějším místům duše*“ – Platón (427 př. n. l.-347 př. n. l.)

5.1 ZUŠ – charakteristika

Cílem základních uměleckých škol je poskytovat základy vzdělání ve výtvarném, tanečním, hudebním a literárně-dramatickém oboru. Žáci pomocí vzdělání v ZUŠ mohou pokračovat na uměleckých středních a vysokých školách nebo na studium konzervatoře. V ZUŠ jsou žáci přijímáni do příslušných oborů na základě prokázaných předpokladů nebo talentových zkoušek. Každý stupeň oboru – 1. a 2. stupeň je zakončen závěrečnou zkouškou, tj. absolventským vystoupením nebo ve výtvarném oboru vystavením výtvarných prací. Vzdělávání rozvíjí zájem žáků o umělecké vzdělávání, vede žáky k návykům a dovednostem, které jsou důležité pro jejich umělecký rozvoj. I. stupeň je sedmiletý a rozvíjí individuální dispozice jednotlivých žáků. II. stupeň je čtyřletý a klade se důraz na praktické uplatňování již získaných dovedností.⁴⁶

5.2 Jihlavská hudební škola

V létě roku 1924 vznikla hudební škola, která neměla jen hudební poslání. Tato škola sídlila ve starém gymnáziu a ředitelem se stal absolvent klavírního oddělení pražské konzervatoře Bohumil Bouda (1896-1960). Bouda se zúčastňoval velice aktivně veřejného života i jako klavírista, sbormistr, dirigent a skladatel. V roce 1939 díky okupaci škola zanikla. Až v roce 1945 se vybudování nové hudební školy ujali František

⁴⁵ ŠMOLÍK, Jan. Mahler Jihlava 2002. *Hudební rozhledy*. I., s. 15

⁴⁶ Základní umělecké školy. *Národní ústav pro vzdělávání* [online]

Melichar a jeho bratr Antonín Melichar. Po vybudování se do Jihlavy vrátil i Bohumil Bouda a opět se ujal řízení školy. Probíhala zde výuka zpěvu, rytmiky, hra na housle, klavír, violoncello, akordeon a dechové nástroje. O tři roky později (1948) nastaly ve školství změny. Díky úpravám školství se škola přejmenovala na městský hudební ústav a dostávala státní dotace. Od té doby ve škole působilo několik nových učitelů, byly připravovány krajské soutěže a veřejné akce učitelů a žáků. Také se zpřísnila měřítka pro přijetí nových žáků, věk zahájení výuky se stanovil na 6 let. Reorganizace hudebních škol v letech 1956/57 přinesla nový celostátní název – Základní hudební školy. Na škole se mohlo studovat deset let. Vznikl zde Krajský symfonický orchestr, který tvořili učitelé této školy a i učitelé z různých hudebních škol jihlavského kraje. Založil se žakovský orchestr, který dirigoval i jeden z ředitelů školy, Emerich Vacek.⁴⁷

Své dosavadní sídlo získala škola až v roce 1959, díky politickému vlivu ředitele E. Vacka. Nové prostory umožňovaly pedagogům mít svou samostatnou učebnu a přijímat i více žáků. V roce 1962 už se tehdejší lidová škola umění rozšířila o výtvarný a literárně dramatický obor. Školu zasáhla léta (1968-1989), kdy byla její činnost podřízena politice státu. Koncerty se pořádaly k politickým výročím, učitelé museli navštěvovat politické semináře, studovat politickou literaturu, pořádat třídnické hodiny každý rok a žáci se museli zúčastnit soutěží. Situace nebyla lehká, ale nezapomínalo se na hlavní poslání hudební školy, a to na výchovu dětí k umění.⁴⁸

Celostátně se LŠU přejmenovaly na základní umělecké školy v roce 1990. O rok později se stal novým ředitelem Mgr. Petr Šandera (*1941) jakožto bývalý žák školy a absolvent JAMU Brno. Škola musela zápasit ve svých začátcích s finančními problémy (menší dotace a zvyšování školného) stejně tak i v nových demokratických podmínkách. Žáci se úspěšně umísťovali v soutěžích, byli přijatí na profesní školy, což vypovídalo o kvalitě výuky na této škole.⁴⁹

Poslední a současnou ředitelkou se stala Mgr. Dana Fučíková v roce 2002, kdy byla poprvé jmenována. Od těchto let škola prošla dalšími změnami. K takovýmto změnám

⁴⁷ Historie ZUŠ Jihlava. *ZUŠ Jihlava* [online]

⁴⁸ Tamtéž.

⁴⁹ Tamtéž.

patřily především opravy a rekonstrukce školy. Škola konala například Přehlídku mladých pianistů, Dny otevřených dveří, vznikl zde Velký dechový orchestr TUTTI nebo dětský pěvecký sbor Gaudium. Od roku 2007 se obnovila tradice pořadů pro děti z mateřských škol s názvem „Jak čaruje hudba“.⁵⁰

6 Pěvecké sbory 20. a 21. století

„Zpěv se skládá ze slov, kterým narostla křídla!“ – Otto František Babler (1901-1984)

6.1 Pěvecký sbor Foerster

V Jihlavě působí několik sborů, které se podílejí na hudebním životě města. Jedním z nich je Pěvecký sbor Foerster. Sbor byl založen roku 1927 a je považován za nejstarší fungující pěvecký sbor v Jihlavě. Původně vznikl z pěveckého kroužku železničních zaměstnanců.⁵¹ Sbor získal název podle hudebního skladatele Josefa Bohuslava Foerstera (1859-1951). V roce 1932 na koncertě požádal dirigent Bohumil Bouda právě o svolení, aby se jihlavské pěvecké těleso nazývalo umělcovým jménem – Pěvecký sbor Foerster.⁵² Sbor vedl v letech 1929 až 1952 klavírní virtuos Bohumil Bouda, který byl zároveň ředitel první jihlavské hudební školy a organizátor kulturního života. Bouda byl vynikajícím žákem pražské konzervatoře, a tak byl přijat do Mistrovské školy Vítězslava Nováka. Po studiu se však usadil v Jihlavě na místo dráhy koncertního klavíristy. V Jihlavě se velice podílel na rozvoji kulturního a hudebního života. Založil také Kálíkův ženský sbor v roce 1936, který se následující rok spojil s mužským sborem. Takto vzniklo smíšené pěvecké sdružení Foerster.⁵³ Dalším dirigentem tohoto sdružení se stal Josef Mátl (1914-1983), který se věnoval sběru horáckých písní. V této době sbor absolvoval soutěže a vystupoval jak v Československu, tak i v Maďarsku a Rakousku.⁵⁴

⁵⁰ Historie ZUŠ Jihlava. *ZUŠ Jihlava* [online]

⁵¹ Boháček Bohumír - Kronika Foersteru z roku 1984

⁵² Pěvecký sbor Foerster Sokola Jihlava letos oslavil 90 let své působnosti. *M+M Svatošovi*. [online]

⁵³ Tamtéž.

⁵⁴ Boháček Bohumír - Kronika Foersteru z roku 1984

Sbor pořádal koncerty i v nejrůznějších městech např. Světlá nad Sázavou, Prostějov, Břeclav, Telč, atd. Mezi nejvýznamnější vystoupení patřila podle současného sbormistra účast sboru na koncertu Pražského jara roku 1988, kde zazpíval *Českou píseň* od Bedřicha Smetany. Sbor nyní řídí Pavel Brada (*1954) a repertoár pojímá 200 skladeb, které se skládají z úprav lidových písní. Dále můžeme v repertoáru najít duchovní skladby i díla zahraničních autorů (*I'm Walking* – Bernhard Hofmann, *Who am I* – Tina Chin, *Má duše svého Pána chval* – J. B. Foerster, *Dyby byla kosa nabrůšená* – A. Dvořák, atd.)⁵⁵

6.2 Smíšený pěvecký sbor Melodie

Sbor Melodie byl založen původně jako amatérské těleso pod záštitou Základní umělecké školy v Jihlavě roku 1998, které mělo za cíl rozvíjet sborový zpěv a rozvinout tak kulturní život města Jihlavy a kraje Vysočina. Od založení sboru byl sbormistrem Mgr. Jiří Jakeš, absolvent brněnské konzervatoře a Masarykovy univerzity v Brně v oboru dirigování. V současné době diriguje také těleso Komorní filharmonie Vysočina, je šéfdirigentem dětského pěveckého sboru Gaudium, se kterým Melodie také spolupracuje a je dirigentem Jihlavského smíšeného pěveckého sboru Melodie. Sbor spolupracuje s Mgr. Danou Fučíkovou, ředitelkou jihlavské ZUŠ, která má na starost hlasovou výchovu. Sbor nyní diriguje Pavel Salák, na klavír a varhany doprovází Lubomír Šrubař. Šrubař působí i jako dirigent Horáckého divadla v Jihlavě a pedagog ZUŠ.⁵⁶

Jihlavský smíšený pěvecký sbor Melodie každoročně pořádá vánoční koncerty, Melodie v zahradě, účastní se pěvecké soutěže Mundi Cantat (2000, 20001, 2002, 2004), atd. Koncertoval ve Francii na 8. ročníku sborového zpěvu v Provence (2003) a v holandském Purmerendu (2004). Dlouhodobě Melodie spolupracuje s Komorní filharmonií Vysočina, která má za cíl navázat na kulturní tradici Horácka a celého kraje Vysočina. Ve Filharmonickém orchestru působí profesionální hudebníci regionu a rozdělují se jak na komorní smyčcový orchestr, tak i na velký symfonický orchestr.⁵⁷

⁵⁵ SEDLÁKOVÁ, J. *Pěvecké sbory města Jihlavy*. 2008, s. 69

⁵⁶ Tamtéž, s. 70

⁵⁷ Tamtéž, s. 70

Repertoár sboru je různorodý, zahrnuje skladby různých žánrů: lidové písně, duchovní písně, díla známých i méně známých autorů, evergreeny. Např. *Na tých Fojtových lukách* – L. Janáček, *Ty pavlovský páni*, *Když má sedlák po žních*, *Ave Maria* – E. L. Měchura, *When i fall in Love* – E. Heyman, atd.⁵⁸

6.3 Pěvecké sdružení Campanula

U zrodu smíšeného pěveckého sboru pod názvem Komorní pěvecký sbor v roce 1985 stála sbormistryně Helena Zadinová. O pár let později došlo k přejmenování na Pěvecké sdružení Campanula. Současným sbormistrem je Pavel Jirák (*1954), absolvent Filozofické fakulty oboru Historie a hudební vědy, učitel klavíru a houslí v jihlavské ZUŠ. Téměř dvacet let hrál s Jihlavským chrámovým sborem na varhany. Je jedním z členů organizačního výboru hudebního festivalu Mahler Jihlava.⁵⁹

Roku 1994 se sbor účastnil Pražských dnů sborového zpěvu v Obecním domě. V soutěžním programu se objevily skladby: J. Novák – *Missa Philadelphie*, T. L. Victoria – *O magnum mysterium*, P. Eben – *Ešče si já pohár vína*, A. Reményi – *Le Christ est monté*, spirituál – *Hush!*. Sdružení se umístilo ve zlatém pásmu velkých smíšených sborů. Téhož roku se Campanula zúčastnila Mezinárodního festivalu a soutěže pěveckých sborů Bedřicha Smetany v Litomyšli. Ve svém repertoáru byla duchovní díla: G. P. Palestrina – *Ave Maria*, A. Reményi – *L Christ est monté*, A. Bruckner – *Locus iste*, Z. Blažek – *Ubi caritas et amor*. V této soutěži získal sbor Campanula stříbrné pásmo v kategorii sakrální hudby.⁶⁰

V Jihlavě se pořádá několik slavností a festivalů, kterých se pěvecké sdružení Campanula účastní. V roce 1997 to byl 3. ročník Harantovských slavností historického zpěvu v Jihlavě, Festival sborového umění, VII. ročník Festivalu adventní a vánoční hudby s Cenou Petra Ebena.⁶¹

⁵⁸ SEDLÁKOVÁ, J. *Pěvecké sbory města Jihlavy*. 2008, s. 72

⁵⁹ Tamtéž, s. 73

⁶⁰ Tamtéž, s. 75-76

⁶¹ Tamtéž, s. 76

6.4 Mládí - Iuventus

Název tohoto sboru souvisí se stářím zakládajících členů, jejich průměrný věk odpovídal 14 letem, tedy mládí – Iuventus. Byl založen pod vedením Františka Gorazda Krušiny v roce 1999. Sbormistr aktivně pracoval ve škole Cantus amici, která se zaměřuje na interpretaci gregoriánského chorálu a renesanční polyfonie. Pro Iuventus napsal vlastní skladby, které i v současné době má sbor v repertoáru. V letech 2002-2003 byl členem pěveckého sdružení Campanula v Jihlavě.

Členové sboru jsou převážně ve věku 14 – 24 let a většina z nich jsou studenti jihlavského gymnázia a jeho sboru HSGJ Marie Némové. Sbor často zpívá na slavnostních událostech, jako jsou svatby, křtiny, při liturgii v Jihlavě atd.

Mládežnický sbor má v repertoáru skladby např.: *Vine mea* – M. A. Infiferius, *Eli! Eli!* – G. Bardos, *Parce Domine* – Jacob Obrecht, František Krušina – *Cesta k nebi nová, živá, Pane Jezu Kriste, Puer nobis nascitur*, atd.⁶²

6.5 Jihlavský chrámový sbor

„Jihlavský chrámový sbor vznikl v roce 1920, kdy jej dirigoval Filip Koza až do roku 1964. Po smrti Kozy převzal chrámový sbor Bohdan Sroka, který jej vede i v současné době.“⁶³ Chrámový sbor spolupracoval i se zpěváky a muzikanty z okolí Jihlavy. Zpívá převážně na mších, při církevních svátcích a oslav, ale i na koncertech s ostatními jihlavskými sbory. Ve svém repertoáru má duchovní hudbu od skladatelů renesance až po skladatele současné. Od svého založení provedl díla např. od Antonína Dvořáka (1841-1904), Ludwiga van Beethovena (1770-1827), Mozartovo *Requiem* a *Korunovační mši*, atd.⁶⁴

⁶² SEDLÁKOVÁ, J. *Pěvecké sbory města Jihlavy*. 2008, s. 66

⁶³ Tamtéž, s. 67

⁶⁴ Tamtéž, s. 67

6.6 Divadelní baletní soubor

Jihlava je považována za město s bohatou divadelní, hudební a německou tradicí. V roce 1940 bylo založeno Horácké divadlo a o deset let později ustaveno baletní a operní studio, poloprofesionální operní ansámbl. V Jihlavě byly hrány opery, hry se zpěvy a tanci, takže se předpokládala spolupráce s tanečnickými. Choreografem divadelního baletního souboru byl Ferry Knopp (1910-nenalezeno).⁶⁵ Družstvo Horáckého divadla mělo za cíl organizovat česká představení a pečovat o divadelní kulturu kraje. Členy divadla byly kulturní spolky Jihlavy, Třebíče a dalších měst.⁶⁶

7 Německý Brod v minulosti a současnosti

„Já jsem z kraje muzikantů, na pozoun jsem hrál, a ten pořád ty vídeňské pány ze sna burcoval.“ – Karel Havlíček Borovský (1821-1856)

7.1 Charakteristika města

Město spadá pod kraj Vysočina a nachází se v lokalitě Českomoravské vrchoviny. První zmínky se datují do roku 1234, kdy místo dnešního Brodu stávala hornická a kupecká osada. Samotné město bylo založeno pánem Smilem z Lichtenburku v letech 1252-1257. Město v pozdějších letech dostalo název po svém zakladateli – Smilův Brod. V roce 1308 už se město přejmenovalo na Německý Brod. V roce 1674 se stal Brod centrem vzdělanosti. Stalo se tak díky založení augustiniánského kláštera a při klášteře vzniklo také gymnázium. Gymnázium navštěvovali významné osobnosti: Josef Dobrovský (1753-1829), Karel Havlíček Borovský (1821-1856), Jaroslav Křička (1882-1969), Bedřich Smetana, František Buttula (1820-1886), Ludvík Vítězslav Čelanský (1870-1931), atd.⁶⁷

⁶⁵ HOLEŇOVÁ, J., ed. *Český taneční slovník: tanec, balet, pantomima*. 2001, s. 142

⁶⁶ Tamtéž, s. 142

⁶⁷ DEJMALOVÁ, R. *Stamicovské tradice na Havlíčkobrodsku*. 2008, s. 7

7.2 Německý Brod a hudba

Počátky hudebních tradic sahají do 15. století. V kostele Nanebevzetí Panny Marie vzniklo literátské bratrstvo. „*Pro literáty byl postaven zvláštní kůr.*“⁶⁸ Působení bratrstva bylo bohužel během třicetileté války přerušeno. V roce 1641 varhanář P. Rosol postavil v místním kostele varhany, díky čemuž se barokní chrámová hudba mohla opět rozvíjet.⁶⁹ J. Sochr uvádí první zmínky o varhaníkovy, kterým byl Daniel Polnický, z roku 1685.⁷⁰ Svého vrcholu dosáhla chrámová hudba za činnosti violoncellisty A. T. Stamice. V 18. století do hudebního života zasáhl děkan Jan Křtitel Vít Seidl, který působil jako zpěvák ve Vídni. Za svého působení se postaral o povznesení duchovní hudby v Německém Brodě. Byla také opět obnovena činnost literátského bratrstva a jejich činnost sloužila jako prostředek k náboženskému protireformačnímu působení. Mezi významné brodské hudebníky patřili v 18. století muži z rodu Stamiců. Antonín Ignác Stamic (1686-1765) a čtyři synové Jan Václav, Josef František (1719-1791), Antonín Tadeáš (1722-1768) a Václav Jan (1724-1771). Dalším významným hudebním rodem byl rod Mářů. Patřili do něj bratři Ignác František (1721-1783) a Kajetán. Ignác František patřil k nejslavnějším violoncellistům té doby.⁷¹

V 19. století se na půdě místního gymnázia začínal rozvíjet hudební život. Zakládaly se pěvecké studentské spolky, gymnázium navštěvovala i řada významných osobností: Václav Špinka (1797-1842), dirigent Ludvík Vítězslav Čelanský, Bedřich Smetana, František Buttula. V 2. pol. 19. stol. vznikl Zemský spolek varhaníků. V roce 1859 založil Josef Kotyk pěvecký spolek Jasoň, který působí na Havlíčkobrodsku do dnes. Sbor navštěvovali nejdříve měšťané, úředníci a učitelé. Ti využívali nejdříve němčinu, ale v roce 1861 ji nahradili češtinou. Od roku 1869 se činnost sboru rozrůstala. Začal spolupracovat s novými pěveckými tělesy z Chotěboře, kde založil sbor Doubravan František Buttula (přítel Bedřicha Smetany), dále se sbory z Hlinska, Humpolce, atd. Jasoň vystupoval při významných příležitostech např. k 60. narozeninám B. Smetany, k

⁶⁸ MACEK, P., ed. *Slovník české hudební kultury*. 1997, s. 258

⁶⁹ Tamtéž, s. 258

⁷⁰ SOCHR, J. *Jan Václav Stamic*. 1967, s. 11.

⁷¹ URIE, B. *Čeští violoncellisté*. 1946, s. 12.

oslavám 150. výročí gymnázia. V roce 1888 založil učitel a dirigent Josef Racek smyčcový komorní orchestr. Orchestr se následující rok rozšířil a stal se z něj symfonický orchestr, ve kterém působili hudebníci z celého Havlíčkovobrodského kraje. Mezi repertoár orchestru patřili skladby B. Smetany – *Vltava*, A. Dvořáka – *Slovanský tanec č. 1*, atd. Orchestr blízce spolupracoval s Jasoněm. 15. května 1892 se uskutečnila největší událost pro kulturní život Havlíčkova Brodu a tím byl „Dvořákův večer“. Na tomto koncertě vystoupil mužský pěvecký sbor Jasoně, orchestr i dámský pěvecký sbor Eliška. Sám Antonín Dvořák se se svojí rodinou samotného koncertu účastnil. Byl mu předán diplom čestného občanství Jasoně.⁷²

7.3 Pěvecké spolky

Ve 20. století vznikly další dva pěvecké spolky. Ženský pěvecký spolek Orel a dámské pěvecké sdružení Eliška. Později se tyto sbory spojily s pěveckým spolkem Jasoně, a tak od roku 1902 se Jasoně stal smíšeným sborem s orchestrem. V této době měl sbor kolem sto členů. V roce 1902 proběhl v Havlíčkově Brodě koncert České filharmonie s dirigentem L. V. Čelanským. Koncert byl natolik úspěšný, že se srovnával s koncertem pro Antonína Dvořáka z roku 1892. Během 1. světové války byl Jasoně přerušeno. Ke konci války došlo ke znovuzaložení a jeho působení až do dnes. Sbor spolupracoval několikrát se smíšeným pěveckým sborem Doubravan z Chotěboře.⁷³

7.4 Základní umělecké školy

Ve městě Havlíčkův Brod působí dvě Základní umělecké školy. První zmínky o Hudební škole jsou z roku 1949, kdy byla založena Hudební škola Bedřicha Smetany a měla několik názvů: Základní hudební škola, Škola lidového umění. Prvním ředitelem se stal František Maršal, jeden z posledních žáků Leoše Janáčka (1854-1928). První učitelé vyučovali hru na klavír, housle, akordeon, violoncello, klarinet, flétnu, trubku, lesní roh a pozoun. Žáci už od prvních let měli vynikající výsledky v soutěžích i u přijímacích zkoušek na střední či vysoké školy. Za působení ředitele Miroslava Vymlátily, byly

⁷² DVOŘÁČEK, J. *Sto deset let havlíčkovobrodského Jasoně*. 1969., s. 9

⁷³ DEJMALOVÁ, R. *Stamicovské tradice na Havlíčkovobrodsku*. 2008, s. 13

zřízeny nové obory, výtvarný a taneční. Tuto školu navštěvovalo několik významných hudebníků: Josef Kekula (*1952), Pavel Jirásek (*1963), Jana Brožková (*1968), Jiří Špaček (*1970), Bohuslav Matoušek (*1949), Monika Brychtová, Petr Saidl, Radek Trupl, atd. Škola také spolupracuje s pražskou konzervatoří a Konzervatoří Jaroslava Ježka. Část pedagogického sboru se v roce 1994 rozhodla odejít a založit Soukromou ZUŠ též v Havlíčkově Brodě. V současné době je škola nadále úspěšná a každoročně jsou žáci nominováni na cenu Talent Vysočiny. Od roku 2012 nese škola název Základní umělecká škola J. V. Stamice Havlíčkův Brod a zřizovatelem se stává Město Havlíčkův Brod.⁷⁴

Soukromá umělecká škola

Vznikla v roce 1994 a od té doby nabízí vzdělání v hudebním, tanečním a výtvarném oboru. Škola rozvíjí zájmy a estetické citění s přirozenou touhou objevovat nové věci a chuť tvořit.⁷⁵

7.5 Hudební osobnosti Havlíčkova Brodu

V historii Havlíčkova Brodu můžeme nalézt významného klavírního virtuosa Viléma Kurze (1872-1945). Působil jako profesor a inspektor klavírního oddělení konzervatoře ve Lvově, profesor státní konzervatoře v Praze. Mezi jeho žáky patřil například Ilja Hurník (1922-2013), který skládal publikace pro děti.⁷⁶

Další významnou osobností byl Karel Barvitius (1872-1945), který se proslavil jako hudební nakladatel a zasloužil se o propagaci díla B. Smetany. Také sbormistr Antonín Pospíšil (1879-1949), který při svém studiu na Karlově univerzitě zpíval v Hlaholu. Zajímal se o díla J. V. Stamice, o kterém napsal knihu *Kolem J. V. Stamice*. Dále skladatel Karel Sodomka (1929-1988), který absolvoval oddělení skladby, dirigentství a

⁷⁴ Historie školy. *Základní umělecká škola J. V. Stamice Havlíčkův Brod* [online]

⁷⁵ Tamtéž.

⁷⁶ DEJMALOVÁ, R. *Stamicovské tradice na Havlíčkovobrodsku*. 2008, s. 19-20

hry na trubku na pražské konzervatoři, studoval hudbu na filozofické fakultě. Později vystudoval na Akademii múzických umění.⁷⁷

7.6 Jasoně

V roce 1859 založil učitel Josef Kotyk zpěvácký spolek Jasoně. Ve 20. století splynuly se sborem další dva sbory: Ženský pěvecký spolek Orel se sbormistrem G. F. Brožkem a dámským pěveckým sdružení Eliška, který řídil B. Pojezdny. Během 1. světové války byl sbor přerušen a k znovuzaložení došlo až ke konci války. Pěvecký sbor obsahoval ženskou sekci, která vznikla v roce 1918. Skladatel Václav Kálík (1891-1951), který práci sboru pečlivě sledoval, mu věnoval cykly *Návrat*, *Větrná noc*, *Její kraj*. S programem sboru pomáhali i další skladatelé, např. Miroslav Krejčí (1891-1964) sborem *Moravské lidové písně*, V. Novák (1870-1949), B. Foerster, atd. Ženský sbor vystoupil 24. dubna 1919 v Praze na koncertě v Smetanově síni. Vystoupil v lidových krojích podle Mánesova obrazu *Dívka z Německobrodská*. Pomocí tohohle koncertu získal sbor státní podporu od Ministerstva školství. Podmínkou bylo uspořádat nejméně dva lidové koncerty ročně. Ve stejném roce připravil sbor koncert k 60. narozeninám J. B. Foerstra. V roce 1924 spolek odhalil 31. srpna pamětní desku B. Smetany, která se nachází na rohu augustiánského kláštera, kde dříve bylo gymnázium. O pár let později (1936) během Havlíčkových oslav v Praze vystoupil ženský spolek Jasoně a nastudoval *Českou píseň* B. Smetany. V roce 1942 odešel dirigent B. Pojezdny a vystřídal ho J. Reyhon. S odchodem Pojezdného zanikl i ženský spolek. Sbor uspořádal několik významných koncertů, mezi které patří i oslavy k 120. narozeninám B. Smetany, při kterém byla zahrána hra o narození B. Smetany a zazněly dvě sborové skladby – *Věno* a *Slavnostní sbor*. Ve 40. letech (1947) vystoupil v Německém Brodě Symfonický orchestr pražského rozhlasu při oslavě 230. narození Jana Václava Stamice, rodáka z Německého Brodu. O tři dny později se zpívalo před jeho rodným domem. V těchto letech činnost Jasoně upadla a aktivní byl pouze mužský sbor pod vedením J. Piláta, profesora gymnázia. Pro hudební život byl významný rok 1993, protože se poprvé předávala cena Jana Václava Stamice. Při svém fungování dosáhl sbor mezinárodních úspěchů, koncertoval na významných

⁷⁷ DEJMALOVÁ, R. *Stamicovské tradice na Havlíčkovobrodsku*. 2008, s. 19-20

událostech a při významných příležitostech a funguje do dnes. Ve 20. století se na hudebním životě města podílel především smíšený pěvecký spolek Jasonů.⁷⁸

7.7 Festival Stamicovy slavnosti

Hudební festival byl plánem učitelky hudební výchovy Aleny Konrádové, kdy v roce 2002 získala podporu města a díky pomoci zdejšího pěveckého sboru Jasonů zorganizovala první ročník. Festival probíhá pravidelně kolem května a června. Cílů slavnosti je několik, jedním z nich je připomenutí významu osobnosti J. V. Stamice – hudebního skladatele, houslového virtuosa a hudebního reformátora, který se stal nejslavnějším brodským rodákem, dalším cílem je zpestření kultury regionu a města samotného. Festival je cyklus koncertů, besed a výstav. Na programu jsou ke slyšení díla J. V. Stamice a jeho rodiny, různých skladatelů, kteří ten rok slaví jubileum, atd. Vystupují místní žáci ZUŠ a žáci z okolí, mladí umělci a profesionální umělci.⁷⁹

Stamicovo kvarteto

Kvarteto vzniklo v roce 1985. Název nese jméno Jana Václava Stamice, protože dva původní houslisté pocházeli z Havlíčkova Brodu. Repertoár je zaměřen na smyčcové kvartety českých a světových autorů i díla komorní hudby. K práci kvarteta jsou zvané i významné osobnosti a soubory z celého světa.⁸⁰

⁷⁸ BEER, S., E. SCHREMMER a T. SCHULZ. *Cena Jana Václava Stamice: Johann – Wenzel – Stamitz - Preis*. 1993, s. 56

⁷⁹ Festival Stamicovy slavnosti. *Stamicovy slavnosti* [online]

⁸⁰ DEJMALOVÁ, R. *Stamicovské tradice na Havlíčkovobrodsku*. 2008, s. 44

8 Hudební a kulturní události v Jihlavě v publicistice 19. století

8.1 Divadelní revue (1859)

Ve Slovníku spisovného jazyka českého se revue objevuje ve dvou významech: za prvé jako časopis, který se zabývá uměleckými, vědeckými aj. otázkami a za druhé jako zábavná hra/představení s jednoduchým dějem, ve kterém se objevují taneční, písňové, hudební, aj. výstupy.⁸¹

„Dne 3. dubna 1859 byla zveřejněna recenze divadelního představení. Autor článku hodnotil působení hry na publikum, jednotlivé postavy i skladby, které při tomto představení zazněly. Dle recenze můžeme usoudit, že představení bylo vydařené, hlavně díky pěveckým výstupům a režii.“

Bauernfeldova komedie „Bourgeois and Romantic“

2. dubna 1859 byla v Jihlavě uvedena Bauernfeldova komedie *Bourgeois and Romantic*, která byla zahrána na výbornou a pro diváky byla úsměvným představením. Zvláštní zmínku si také zaslouhovala jemně laděná hra pana Baudische, který odvedl skvělou práci zasahující do podstaty situace. Svého úkolu se dobrým způsobem zhostila i paní Baudischová.⁸²

Eduard von Bauernfeld (1802-1890), autor komedie *Bourgeois and Romantic*, byl rakouský dramatik. Než se začal věnovat divadlu, studoval na vídeňské univerzitě filozofii a práva. Během svého života se spřátelil se skladatelem Franzem Schubertem a dramatikem Franzem Grillparzerem, který ovlivnil jeho styl. Jeho komedie jsou vtipným zobrazením vídeňské společnosti a řešily také sociální a politické otázky. Mezi jeho díla patří *Die Bekenntnisse* (1834 Vyznání), *Bürgerlich und romantisch* (1835 Buržoazní a

⁸¹ HAVRÁNEK, B., VÁCHA, J., ed. *Slovník spisovného jazyka českého*. Praha: Academia, 1971.

⁸² Sonntags-Blatt für Gewerbe, Industrie, Handel und geselliges Leben 3. April 1859. In: *ANNO - Österreichische Nationalbibliothek* [online]

romantický), *Aus der Gesellschaft* (1867 Ze společnosti), *Das Liebes-Protokoll* (1834 Protokol lásky).⁸³

„Dívky z Marienburgu“

Kratterovy *Dívky z Marienburgu* nabídky zúčastněným příležitost ukázat talent účinkujících, když se slečna Brandová představila v roli Kathinky a pan Stumpf jako car Peter. Jako příspěvek si pan Steiger vybral *Judas von anno Neun*, který přenechal fondu invalidů z Jihlavy.⁸⁴ Autorem této skladby je Franz von Suppé (1819-1895), rakouský operetní skladatel. Narodil se ve Splitu a původně studoval medicínu. K hudební profesi ho přivedl G. Donizetti. Byl kapelníkem vídeňských divadel, pro které psal operety.⁸⁵

Náročná přehra i samotné písně byly precizní, což svědčilo o zdatné režii. Orchester byl posílen a stejně jako kapela dělal velmi dobrý dojem. Pan Stretcher, zastřešovatel celé akce, se vžil do svého úkolu velmi dobře a stejně jako pánové i dámy hrál výborně.⁸⁶

Režisér Vanini

Očekávána byla čtrnáctidenní návštěva režiséra Vaniniho v Jihlavě, což bylo pro občany potěšením, protože už desetiletí je tento režisér slaven v celém Německu. Režisér Vanini se různými způsoby snažil získat publikum, které ho vždy podporovalo a povzbuzovalo. Těž přesvědčil slavného mima Kunsta, který sklídl potlesk ve Znojmě, aby v Jihlavě vystoupil jako host. Upozorněním přátel divadla a občanů Jihlavy na tuto vzácnost byla jen radostnou povinností vůči publiku i váženému hostovi.⁸⁷

⁸³ Eduard von Bauernfeld. *Encyklopedie Britannica* [online]

⁸⁴ Sonntags-Blatt für Gewerbe, Industrie, Handel und geselliges Leben 3. April 1859. In: *ANNO - Österreichische Nationalbibliothek* [online]

⁸⁵ Franz von Suppé: Online archiv. *Národní divadlo* [online]

⁸⁶ Sonntags-Blatt für Gewerbe, Industrie, Handel und geselliges Leben 3. April 1859. In: *ANNO - Österreichische Nationalbibliothek* [online]

⁸⁷ Tamtéž.

8.2 Produkce jihlavského Mužského sboru 7. května 1861.

„16. května se blížil den založení Mužského pěveckého sboru z Jihlavy, ale článek v Sonntags-Blatt z roku 1861 se zaměřil především na postavení uměleckých institucí (sborové a hudební společnosti).“

Občany Jihlavy nepříjemně zasáhla poznámka od vedení, že „*sdužení mužského pěveckého sboru pouze vydává známky života apod*“. Faktem bylo, že nepříznivá doba způsobovala, že se sdužení tolik nečinilo a také značné mezery nedokázali zaplnit pouze amatéři, to by muselo město zaměstnat na jejich místo placené členy, což vyžadovalo 400 až 500 florénů ročně. Peněžní aristokracie musela v posledních dvou letech vynaložit značné výdaje. Do zprávy se dostalo přání k přijetí a předložení návrhu částečné dotace na pouliční osvětlení během významných večerů nebo osvětlení studentské uličky.⁸⁸

Článek naznačoval, jak by bylo možné měřit výkon hudebního sdužení podle jiného standartu. Sborová společnost v té době zatemňovala hudební společnost, sborová měla hlavně menší náklady, ale nemohlo se ani jednomu sdužení nic vyčítat, protože obě společnosti byly navrženy tak, aby fungovaly podle jejich povahy. Do svého oboru vtáhly i instrumentální produkce, ale v tomto případě se omezovaly na malou plochu, pěstovala se zde hudba do domu a spojení s účinkujícími a podporujícími členy byl takový velký rodinný kruh bez etikety^{*89}. Triumfem diletanta (samouka) byla volba zvukového díla a jeho reprodukce bez ohledu, zda bylo dílo snadné nebo těžké, velké nebo malé, atd., ale muselo mít hudební hodnotu. Spolek byl zodpovědný za péči o orchestr, soubory se smíšeným sborem, ženský zpěv a píseň. Jádro a forma hudby je společným majetkem, z ostatních zvukových děl to byla ta, která vyhovují vkusu velkého, moderního publika. Publikum totiž není doma u krbu, ale v koncertní síni a záměrem je pobavit a oslnit. Přáním milovníků hudby bez ohledu na to, ke které straně patřili, bylo zachovat si

⁸⁸ Sonntags-Blatt für Gewerbe, Industrie, Handel und geselliges Leben 12. Mai 1861. In: ANNO - Österreichische Nationalbibliothek [online]

⁸⁹ „*Považujeme proto za naprosto opodstatněné, že cvičící členové zásadně zakázali černý frak a máslově žluté rukavice.*“

hudební spolek a doufat v jeho zlepšení. Sborový spolek s velkou ochotou propůjčoval své prostředky hudební společnosti.⁹⁰

Rozlučkový koncert sborového spolku

„Sborový spolek předvedl od svého působení velkou rozmanitost těch nejvybranějších skladeb a stál za zmínku například rozlučkový koncert (1861), protože šlo o nejdokonalejší představení tohoto spolku od jeho existence.“

Prvním zahajovacím číslem koncertu byla píseň: *Komu Bůh projeví přízeň* z Eichendorffova románu *Ze života darebáka*. Refrén *Kdo ti postavil krásný les?*, který vytvořil F. Mendelssohn z původního díla, nebyl z hlediska svěžesti horší než populární. V obou dílech je příroda zdrojem pocitů, které si lidé do ní přináší a berou zpět, ale zatímco v prvním čísle sbor nechával zaznít melancholickou náladu, ve druhé radostný projev víry přerůstal do té nejradostnější důvěry. Zazněl také sólový kvartet *Sluneční světlo šlo spát* od Franze Abta. Toto dílo nabízí všem hlasům tolik příležitostí, aby vyzněly, je bohaté na melodii a pohyb.⁹¹ Franz Abt (1819-1885) byl německý hudební skladatel a dirigent. Narodil se v Eilenburgu a jeho hudební talent se ukázal už v raném věku. Jeho otec, talentovaný klavírista a duchovní, dovedl Franze k hudbě. Franz se zajímal stejně jako jeho otec o hudbu a teologii. Skládal převážně vokální hudbu. Během svého života byl sborovým dirigentem. Po smrti svého otce (1837) opustil teologická studia a začal se plně soustředit na hudbu. Začal skládat hudbu pro klavír. V roce 1841 se přesunul do Curychu, kde byl populárním a zručným sbormistrem a byl jmenován ředitelem všech četných městských sborových společností, za které získal ceny. Často byl zván k vedení pěveckých sborů v mnoha evropských městech. Skládal převážně vokální hudbu a obzvláště plodný byl v psaní hudby pro mužské sbory. Největší úspěchy získal právě s písněmi pro mužské hlasy v Německu a Švýcarsku. Úspěšný byl i při psaní sborové hudby pro smíšené sbory a capella s doprovodem klavíru nebo orchestru. Jeho

⁹⁰ Sonntags-Blatt für Gewerbe, Industrie, Handel und geselliges Leben 12. Mai 1861. In: ANNO - Österreichische Nationalbibliothek [online]

⁹¹ Sonntags-Blatt für Gewerbe, Industrie, Handel und geselliges Leben 12. Mai 1861. In: ANNO - Österreichische Nationalbibliothek [online]

kompoziční styl je známý díky snadné plynulosti invence, formulovanou v populárních formách bez předstírání hloubky.⁹²

Krátkým členem spolku, který ukázal ve druhém čísle, že do hudebního vzdělání v klubu investoval nemalý kapitál, byl Ignác Pokorný. Jeho barytonové sólo v uvedeném kvartetu ukázalo, že měl melodický a přece zvučný barytonový hlas. Stejně brilantní výkon představil pan Stäger, který byl na jihlavských koncertech už dobře znám. Následující píseň od Juliuse Rietze (1812-1877) *Tert von Eichendorff* byla repríza a odlišila se od první písně svou živostí.⁹³

Spohrův kvintet

Zkouškou smyslu posluchačů pro umění byl [Ludwig] Spohrův *Klavírní kvintet D dur*, který následoval potom. Obsazení kvintetu bylo následovné: Stäger (housle), Fischer (housle), Sturm (viola), Engel (violoncello) a Pokorný (klavír). Členové kvinteta věnovali nácvičku čas i velkou námahu, která se vyplatila. Předvedli tuto hudební kreaci důstojným způsobem, pocit z hudby byl pravdivý a provedení správné. Klavír vzbudil největší pozornost, protože pan Pokorný předvedl expresivní, noblesní hru, která sklidila první velký úspěch. Publikum poslouchalo vážnou německou hudbu tři čtvrtě hodiny s živým požitkem a také v některých pasážích doslova bez dechu. Na konci každého čísla zazněl potlesk a po skončení projevil publikum zájem o báseň *Modré pondělí* od Reinika či skladbu od [František Zdeněk] Skuherského (1830-1892), kterou zazpíval pan Mikon. I toto číslo bylo velkým požitkem pro veřejnost, pan Mikon zazpíval nádherným hlasem, což požitkem umocnilo tím, že myšlenky v poezii a hudbě mají umělecký význam.⁹⁴

V samotném závěru koncertu vystoupil sbor Ernsta Krähmera (1795-1837), který byl přijat s nadšením a předvedl repertoár s láskou ke své činnosti. Zde bylo vidět, že se skladatel věnoval mužským sborům (pan Krähmer žil jako kapelník v jednom z větších

⁹² KRAVITT, E. F. Franz Wilhelm Abt: Grove music online. *Oxford music online* [online]

⁹³ Sonntags-Blatt für Gewerbe, Industrie, Handel und geselliges Leben 12. Mai 1861. In: *ANNO - Österreichische Nationalbibliothek*. [online]

⁹⁴ Tamtéž.

měst Německa). Každá místnost koncertního sálu byla zaplněna a ne jeden hlas vychvaloval praktické směřování a zanícenost sbormistra Fischera a jeho lásku k věci.⁹⁵

„Na tomto vydařeném koncertě zaujal posluchače z účinkujících členů nejvíce Ignác Pokorný. Ve spolku byl krátce, ale na koncertě předvedl, že si našel své náležité místo a stal se plnohodnotným členem sborové instituce.“

8.3 Historie hudebních spolků na Moravě (1862)

„Roku 1862 v periodice Recensionen und Mittheilungen über Theater und Musik vyšel článek o historii hudebních spolků v moravských městech Brně, Jihlavě, Prostějově a Znojmě.“

Brněnský hudební spolek

Hlavní město Moravy, Brno, nebylo prvním městem, které mělo v této době hudební spolek, dokonce několik menších moravských měst Brno předběhlo a měly hudební spolky už léta. Ohledně hudebních poměrů Moravy je potřeba se nejdříve podívat právě do Brna.⁹⁶

Brno, jedno z prvních průmyslových a obchodních míst rakouské monarchie, se sídlem guvernéra, s divadlem a veřejnými vzdělávacími institucemi nemělo svůj hudební spolek až do roku 1862. Spolek mužských milovníků hudby v Brně chtěl už v roce 1856 založit hudební instituci, která by vychovávala výborné hudebníky. Jako zakladatelé uvedeného sdružení byl opat z augustiniánského kláštera sv. Tomáše Cyril Napp, hrabě Braida, hrabě Bukumky, Petr Chlumecký, baron Forgatsch, Dr. Goldhann, Leopold Haupt, P. Křížkovský a Dr. Ott. Spolek se měl ve spojení s konzervatoří rozšířit kromě Brna i na celou Moravu. Úřední souhlas však dostaly až v roce 1859. Ale ani v tomto roce spolek stále kvůli nepříznivým podmínkám nevznikl. Teprve, když se rozvinul

⁹⁵ Tamtéž.

⁹⁶ Recensionen und Mittheilungen über Theater und Musik 08. Juni 1862. In: ANNO - Österreichische Nationalbibliothek. [online]

svobodný politický život v Rakousku a obecně se upevnil život v oblasti umění, setkali se znovu zakladatelé hudebního spolku a upravily schválené stanovy na aktuální podmínky. Nakonec byl účel sdružení shrnut na „*propagaci hudby obecně prostřednictvím teoretických a praktických hodin a produkcí*“. Účel spolku se měl rozšířit i na organizaci koncertů a uvádění nových skladeb mladými skladateli, stejně tak na financování hudební školy. Zakládajícím členem se měl stát ten, kdo zaplatí 25 florénů ihned a roční příspěvek 5 florénů předem. Ten, kdo s tímto pouze souhlasil, se měl stát jen přispívajícím členem. „*Účinným členem se stává každý, kdo souhlasí s pravidelnou a bezplatnou účastí na hudební účinnosti sdružení bez peněžního vkladu. Do druhé kategorie mohou být jmenováni pouze praktičtí hudebníci.*“⁹⁷ Orgány sdružení byly: Výroční valná hromada a čtyřleté volené představenstvo, které tvořil ředitel a jeho zástupce, tajemník, umělecký vedoucí atd. Valné shromáždění mohlo jmenovat i čestné členy, kteří měli nárok na bezplatný vstup na všechny spolkové akce. Po schválení a založení spolku v roce 1862 uveřejnili zakladatelé prostřednictvím novin výzvu obyvatelům Moravy, ze které se dalo odvodit, že má Brno bohaté hudební prvky, které ale ještě nenabýly dokonalosti. Znění výzvy: „*Snaha pozvednout hudbu, která je nejučinnější, je nejbližší pochopení lidí, a proto nejvíce vznešená ze všech umění, má důležitost společenské moci, ona přinesla myšlenku založení hudebního sdružení.*“⁹⁸ V dalším městě, Olomouci, fungoval hudební spolek spojený s pěveckou školou už deset let, od roku 1852.⁹⁹

Jihlavský hudební spolek

Nejdéle fungujícím hudebním spolkem byl spolek v Jihlavě, starém královském horském městě s 18000 převážně německými obyvateli. Byl založen v roce 1819, čímž město vynikalo nad ostatními moravskými městy, protože spolek zde sídlil už 42 let. Tehdejší starosta Anton Keller a obchodník Jakob Königsfeld vstoupili do společnosti milovníků hudby, kteří usilovali o podporu společenského vyžití, vzdělání a hudebního vkusu. Výzva těchto zakladatelů vzbudila takový zájem, že už po několika dnech se přihlásilo 126 lidí do sdružení jako podpůrní členové a vložily své hodnotné příspěvky.

⁹⁷ Recensionen und Mittheilungen über Theater und Musik 08. Juni 1862. In: ANNO - Österreichische Nationalbibliothek. [online]

⁹⁸ Tamtéž.

⁹⁹ Tamtéž.

Jedním z prvních kroků byla volba ředitelství složeného z 12 členů, které mělo zajistit, aby se každý měsíc konala hudební akademie a udržovaly se školy hry na housle a zpěv. Dne 26. června téhož roku se v sále hostince „U divokého muže“ konala první večerní zábava. Finanční příspěvek z tohoto večera však nestačil k pokrytí všech nákladů, proto v následujících letech 1820-1829 spolek organizoval plesy, jejichž výnosy sloužily Hudebnímu spolku. Hudební spolek byl už od svého počátku velmi aktivní a jeho akce byly centrem společenského života. Díky zvyšujícímu se zájmu se staly také předmětem rozhovorů jihlavských občanů.¹⁰⁰

V dubnu 1851 byly podniknuty kroky k reorganizaci a posílení Hudebního spolku, a proto byly vypracovány nové stanovy. Ve skutečnosti ale Jihlava postrádala výhody velkých měst, především podporu města. Bohužel klesal počet zúčastněných členů, což přispělo ke stále pomalejšímu rozvoji hudební instituce v Jihlavě. Kromě toho v roce 1852 vznikl Mužský pěvecký spolek, který do sféry své účinnosti zahrnul nejen přednes vokálních skladeb, ale i instrumentální produkce.¹⁰¹

Po roční přestávce, 8. dubna 1862, Hudební spolek opět uspořádal hudební akademii, na které kromě dvou předeher zaznělo i Spohrovo klavírní kvinteto, které už několikrát vyniklo na koncertech v Jihlavě, árie z G. Rossiniho (1792-1868) *Stabat mater* a blíže neurčená *Symfonie* od [Franz Paul] Lachnera (1803-1890). Představenstvo hudebního spolku tvořil guvernér Anton Schrattenbach, hudební ředitel Jan Ferdinand Pokorný, archivář Heinrich Fischer, účetní Leopold Lomenthal.¹⁰²

Jan Ferdinand Pokorný (1797-1870) byl hudebník, koncertní pěvec, hudební pedagog a organizátor. Stal se zpěvákem v premonstrátském klášteře na Strahově u Prahy. Do Jihlavy přišel v roce 1819 na pozvání tehdejšího starosty Antona Kellera. Od tohoto roku až do 1862 zastával místo hudebního ředitele Hudebního spolku a založil tradici hudebních akademií. Přes více než 20 let dirigoval divadelní orchestr a od roku 1836 byl ředitelem kůru. Během svého působení v Jihlavě zde vybudoval dvě školy pro

¹⁰⁰ Recensionen und Mittheilungen über Theater und Musik 08. Juni 1862. In: *ANNO - Österreichische Nationalbibliothek*. [online]

¹⁰¹ Tamtéž.

¹⁰² Tamtéž.

výuku zpěvu a instrumentální hudby. Zasloužil se na spolupráci s Reissingerovou hudební společností, díky níž byly v Jihlavě uváděny i opery Mozarta, Webera a dalších významných skladatelů.¹⁰³

Prostějovský hudební spolek

Odlišným moravským městem v hudbě byl Prostějov, místo bavlnářského a plátěného průmyslu. Hudební spolek byl zde založen v roce 1856 po vzoru olomouckého spolku. Účely spolku podporovala pěvecká a hudební škola pod vedením učitele Fogta, ve které probíhala teorie i praktická výuka. Od svého počátku až po současnost (1862) se uskutečnilo 37 koncertů a několik z nich byly pro charitativní účely. Během koncertů zazněla většina Beethovenových symfonií, předehry různých skladatelů, operní scény, smíšené a mužské sbory s orchestrem i bez něj, sólové skladby a komorní hudba. Podle poslední výroční zprávy spolek tvořilo 5 čestných, 26 zakládajících a 122 přispívajících členů. Členové spolku byli starosta Alois Bartl, Josef Fogt, výborný houslista amatér Bernard Schreiber, Louis Hamburger. V té době si pozornost zasloužil obchodník Ferdinand Zimmer.¹⁰⁴

Znojemský hudební spolek

Čtvrtým městem, o kterém se novinový článek zmiňuje, je Znojmo s 9000 obyvateli. Znojmo mělo také svůj hudební spolek. O založení usilovali milovníci hudby a jejich touha po zlepšení hudební kondice v městě a rozvoji smyslu pro umění. V květnu 1861 vypracovali stanovy a iniciovali založení spolku. Hlavním účelem znojemského spolku bylo zušlechťování hudebního vkusu prostřednictvím propracovaných hudebních děl. Činnost se tak rozšířila na koncerty všeho druhu, hudební desky, společenské zábavy a podporu existující městské hudební školy. Členové byli účinkující, přispívající a čestní. Cvičící členové tvořili 3 sekce: orchestr, ženský a mužský sbor. Sdružení řídil ředitel s výborem sdružení ve složení 1 tajemník, 1 pokladník, 1 umělecký vedoucí a 1 archivář. Funkcionáři byli voleni jen na určité období a valná hromada zasedala v květnu a říjnu. První valné shromáždění se konalo 10. listopadu 1861. O několik dní později, 17.

¹⁰³ VOLEK, T. Pokorný: Grove music online. In: *Oxford music online* [online]

¹⁰⁴ Recensionen und Mittheilungen über Theater und Musik 08. Juni 1862. In: *ANNO - Österreichische Nationalbibliothek*. [online]

listopadu se pořádala volba výboru, na které byl zvolen za ředitele sdružení Josef Wölhelm a zvolilo se dalších 7 členů výboru. 10. prosince 1861 byla první produkce hudebního spolku.¹⁰⁵

Pisatel oceňuje příkladnou iniciativu hudby milovaného obyvatelstva zmíněných měst pro aktivní muzicírování. „*Určitě je třeba považovat za velmi příjemný jev, kdy člověk vidí, jak si v malých městech a s malými materiálními prostředky dokáže živé umělecké cítění inteligentní části obyvatelstva postupně získat pevnou půdu pro svou praktickou realizaci.*“¹⁰⁶

„*Porovnání Jihlavy s ostatními moravskými městy bylo ohledně hudby velice přínosné, protože Jihlava vynikala především tím, že spolek zde fungoval oproti ostatním městům nejdéle. Byl už od svého počátku aktivní a podílel se na společenském životě města. Velkým překvapením je, že v Brně vznikl spolek až v roce 1862, protože se jedná o město, které bylo hlavním městem Moravy, má více obyvatel, a tak se dá předpokládat, že v něm mohly panovat větší možnosti pro založení a rozvíjení spolku.*“

8.4 Návštěva výjimečného hudebníka F. A. Vogla (15. září 1862)

Dne 15. září 1862 se konal v aule jihlavského gymnázia poslední koncert sezóny Mužského pěveckého sboru z Jihlavy. Posluchačů se sešlo opravdu mnoho, sál byl přeplněný a dokonce i ve venkovním sále byli posluchači, kteří poslouchali zpěv přicházející zevnitř. Program koncertu přinesl výjimečný zážitek a spoustu nové hudby, bohužel bližší neidentifikované. Koncert byl výjimečný hlavně přítomností profesora F. A. Vogla, člověka, který je v hudebním světě velmi respektován jako skladatel a jehož písně vyvolaly potěšení i v Jihlavě.¹⁰⁷

¹⁰⁵ Recensionen und Mittheilungen über Theater und Musik 08. Juni 1862. In: ANNO - Österreichische Nationalbibliothek. [online]

¹⁰⁶ Tamtéž.

¹⁰⁷ Sonntags-Blatt für Gewerbe, Industrie, Handel und geselliges Leben 21. September 1862. In: ANNO - Österreichische Nationalbibliothek [online]

F. A. Vogl (1821-1891) se narodil ve Vroutku na Karlovarsku. Byl jediným synem Johanna Vogla a Marie Anny Kirschnerové, kteří podporovali jeho hudební talent. Jako třináctiletý začal navštěvovat pražskou konservatoř (1834-1840) pod dohledem profesorů Schnepfa a Gordianiho. Jeho talent tkvěl ve zpěvu. Měl krásný baryton a živý přednes, díky kterému vystoupil už v devatenácti letech v Mozartově operě *Così fan tutte* jako Alfonso. Zdokonalovat se začal ve Vídni u mistra a prvního barytonisty italské opery, Padialiho. Po návratu do Čech vystupoval ve Stavovském divadle (Standesthater). V Praze také našel svou budoucí manželku Boženu Chudobovou (1836-1929), jejíž rodiče nebyli z Františka nadšeni. K sňatku přivolili, až když získal místo profesora na pražské konservatoři a ukončil svou divadelní kariéru. Františkovi a Boženě se narodily dvě dcery. „*František Arnold Vogl vyučoval na konservatoři nejprve sborový, pak i sólový zpěv.*“¹⁰⁸ Složil kolem 100 písní na slova českých vlasteneckých básníků, které se staly součástí repertoárů zpěváckých spolků.¹⁰⁹

Profesor Vogl se na tomto hudebním festivalu objevil poprvé a svým přátelským a milým vystupováním získal lásku všech, kteří ho poznali. V tento den před publikem vystoupil jako skladatel, dirigent a zpěvák. Během koncertu zazněly dva nové sbory, sólové kvarteto a balada.¹¹⁰

Úvodní skladbu *Nahoru v nebi* autor věnoval jihlavským sborům. Skladba dokonale vyjadřuje náboženskou náladu. Jedna ze sborových skladeb, *Die Zigeuner* (Cigáni), je svéráznější a vynikající, dokonce získala na teplickém festivalu první cenu. „*A vpravdě je tento sbor hodný ocenění v každém ohledu! Síla, s jakou začíná, bohatost tónu a barevnosti postaví posluchače najednou do středu tohoto bloudícího, nestálého lidu, který nedovolí, aby požitek z okamžiku byl zakalen nějakou přítomností ani budoucností.*“¹¹¹ Ve druhé sloce této skladby je hudebně vyjádřen pocit veselosti a lehkosti a nahrazen elegikou v tenorovém sólu, kterou zazpíval pan Stäger. Zpěvák i skladatel se s radostí a vynalézavostí vyhnuli měkkosti a sladkosti, která se očekávala, a

¹⁰⁸ SKOČKOVÁ, H. František Arnold Vogl, profesor pražské konservatoře. *Rodopisná revue online* [online]

¹⁰⁹ Tamtéž.

¹¹⁰ Sonntags-Blatt für Gewerbe, Industrie, Handel und geselliges Leben 21. September 1862. In: *ANNO - Österreichische Nationalbibliothek* [online]

¹¹¹ Tamtéž.

uprostřed smutku stále zůstávala mužnost. Pěvecký sbor byl jednou z nejkrásnějších zvukových kreací, v níž jihlavští členové doufali, že se časem opět zopakuje.¹¹²

Novou stránku Voglovy hudby ukázal kvartet *Byl to krásný sen*. Tato hudba nevyvolává představu toho, co se v člověku vytvořilo umělou figurací, ale tento typ písní snadno vnikne do srdce zpěváka. Skladatel napíše na papír to, co zní v jeho nitru.¹¹³

Balady jsou především pro laiky náročnější na pochopení a nemají takový účinek jako píseň. Do tohoto žánru patří *Gróf Habsburský* s [Josef] Jungmannovým textem, který profesor Vogl složil a nazpíval. Na koncertě zazněla balada jen jednou a publiku to bylo velice líto, především proto, že tolik věcí lze ocenit až po opakovaném poslechu. Přesto tato balada zapůsobila na posluchače více, než tento hudební žánr obecně. Vogl totiž měl překvapivý a výborný nápad zahrát na začátku posledního verše v doprovodu rakouskou lidovou píseň. Nápad byl velmi osvícenský a zdařilý ve zpěvaččině podání. Jeho druhá funkce (dirigenta) je stejně obdivuhodná jako funkce skladatele¹¹⁴.

Voglův hlas byl mimořádně příjemný a mužný. Je třeba si vážit jeho projevu, který přináší pochopení a koncepci až do těch nejjemnějších odstínů, jaké může mít jen ten, kdo je schopen sám působit i jako skladatel. Vogl zaujmul na koncertě také místo dirigenta, což je to nejlepší, protože názor vyjádřený ve sborovém zpěvu závisí na sbormistrovi. V provedení se právě odráží duch dirigenta. Voglův duch a jeho porozumění hudbě se projevilo ve dvou sborech, které nacvičil pan Heinrich Fischer. Úchvatným počinem bylo vystoupení Braunova sboru se skladbou *Mothers' Souls Alone*. Tuto skladbu pro sbor už zpívaly brněnské sbory na pěveckém festivalu, ale Fischerova koncepce byla o poznání líbivější než brněnská, protože byla mužnější a silnější. Po *Grófovi Habsburském* byl profesor Vogl obdarován květinami.¹¹⁵

Ocenění bylo velice důstojné, což se zdálo v Jihlavě jako vzácnost a lidé to ještě předtím nezažili. Před odchodem F. A. Vogla sborový spolek zazpíval rozlučkovou

¹¹² Sonntags-Blatt für Gewerbe, Industrie, Handel und geselliges Leben 21. September 1862. In: *ANNO - Österreichische Nationalbibliothek* [online]

¹¹³ Tamtéž.

¹¹⁴ Tamtéž.

¹¹⁵ Tamtéž.

serenádu před bytem, kde byl ubytován. Po oslavách v kruhu zpěváků přišla na řadu dojemná rozloučení.¹¹⁶

„Přítomnost dirigenta a skladatele F. A. Vogla byla pro Jihlavu výjimečným zážitkem a také dostatečným příkladem toho, že bylo město velice aktivní, co se týče hudby a kulturních akcí. Na koncertě publikum ocenilo nejvíce Voglovu roli dirigenta a skladatele, v obou případech totiž ukázal, že jeho hudba vychází z nitra a stejné pocity vnímali i posluchači.“

8.5 Nejnavštěvovanější koncert Mužského pěveckého sboru v roce 1863

„V roce 1863 autor hodnotil koncert, který byl nejnavštěvovanějším koncertem Mužského pěveckého sboru téhož roku. Pan Josef Stäger, který je už z jiných koncertů v Jihlavě známý, slavil i tentokrát úspěch. Velký podíl na úspěšnosti koncertu měl i dirigent Heinrich Fischer, který se sborem neúnavně pracoval na repertoáru, což publikum velmi ocenilo.“

Dne 9. září Mužský pěvecký sbor pořádal koncert v jihlavském obecním divadle. Jednalo se o první koncert klubového fondu tohoto roku, který překvapil uvedením těchto skladeb: [Franz] Schubertova (1797-1828) *Die Nacht* (Noc), která byla provedena s delikátností a hodila se k nabuzení publika na zbytek večera, romantická *Swarms And'rer Herz und And'rer Mund vom sweeten Liebestraum* (Roj jiného srdce a jiných úst ze sladkého milostného snu) z opery *Die Zigeunerin* (Cigánka) od [Michael William] Balfeho (1808-1870), kterou zpíval pan Josef Stäger. I pan Brosch na housle předvedl perfektně *Píseň beze slov* od M. Hausera, na které publikum reagovalo bouřlivým potleskem. Mezi mužskými sbory nejdokonaleji zaznělo číslo Gathyho básně *Normanns Sang* (Normannova píseň) od [Friedrich Wilhelm] Kückena (1810-1882). Báseň vykazovala jistotu spojenou se silou a rychlostí, která charakterizovala všechna ansámblová čísla v podání pana Fischera. Pana Mikona v pátém čísle *Hluboko dolů* přivolali velkým potleskem, protože málo zpěváků dokáže předvést tuto píseň tak

¹¹⁶ Sonntags-Blatt für Gewerbe, Industrie, Handel und geselliges Leben 21. September 1862. In: ANNO - Österreichische Nationalbibliothek [online]

obohacujícím způsobem. Oblíbené bylo *Ave Maria* od F. Abta a Josef Stäger opět předvedl tenorové sólo se svou charakteristickou měkkostí a oddaností a jen ve druhé strofě byl efekt narušen „potopeným“ hlasem, což lze vysvětlit charakterem skladby. Pan Brosch předvedl [Heinrich Wilhelm] Ernstovu „elegii“ stejně mistrně. Pro svůj německo-vlastenecký charakter dostal uznání i Storchův sbor *Ermanne dich Deutschland* (Rozveselte Německo).¹¹⁷

V den koncertu došlo i k posvěcení izraelského chrámu, což podle pisatele přispělo k potěšitelnému výsledku. Účast běžného koncertního publika byla však tím hlavním zdrojem úspěchu, publikum zaplnilo každou místnost v budově, což svědčilo tak o neúnavném úsilí, čímž je sdružení stále oblíbenější.¹¹⁸

Venkovské výlety, kterým dlouhotrvající sucho přálo, brzy našly limity. „*Léto se blíží ke konci, pro nedostatek osvěžující vzdušné vlhkosti člověk vstává mnohem dříve než obvykle, list odpadáva ze stromu a tančí zažloutlý vzduchem; vlaštovky už opustily svá vyvýšená obydlí, do kterých přilétaly až do pozdního večera, a vlaštovky domovní se už hrnou, aby brzy následovaly své příbuzné*“.¹¹⁹

V jihlavském chrámu umění se provedla rekonstrukce jeviště. Pan Ziegler, ředitel a odpovědný vedoucí, vlastnil knihovnu a šatnu, které převyšovaly jakýkoli fond bývalých ředitelů. V článku byla uvedena konkrétní jména z divadla *¹²⁰

Kompletní štáb tvořilo 28 účinkujících, což bylo pro divadlo významné a žádnému předchozímu vedení se tento stav nevyrovnal. Mezi členy byla i jména v divadelním

¹¹⁷ Sonntags-Blatt für Gewerbe, Industrie, Handel und geselliges Leben 13. September 1863. In: *ANNO - Österreichische Nationalbibliothek* [online]

¹¹⁸ Tamtéž.

¹¹⁹ Tamtéž.

¹²⁰ Seznam účinkujících v divadle: Ředitel: pan Johann Ziegler, Kapellmeister: pan Anton Weiss, Režisér: pan Joh. Rotter Senior, Účinkující: pan Braun a Teller: hrdinové, milenci., pan Rotter senior, Stubel a Ziegler: otcové, charakterové úkoly atp., pan Haas: Intrikáni, pan Gutmann, Kolek a Rotter ml.: komici a operetní zpěváci, pan Back a Möller: Epizody, pan. Engelhardt: Promptant: mistr kulisy a scénograf, slečna Matzer a pan Schuhmann: první milenci, slečna Rosen: mladistvá, živá a naivní milenka, slečny Neusill a Holzer: místní, variétní a operetní zpěvačky, Slečna Heinald: družební a salonní dámy, matka atd, slečna Niederleitner, paní Ziegler (ředitelka) a paní Rosen: vtipné a vážné matky, slečna Ortner: menší role.

světě známa. Bylo žádoucí, aby vedení našlo i podporu, která by byla v souladu s výdaji ředitele.¹²¹

8.6 Divadelní a hudební poměry na Moravě očima kritiky (1863)

„Následující zprávy vysvětlují divadelní a hudební poměry Moravy převzaté z „Brněnských novin“ a „Moravského korespondenta. Je velmi náročné správně posuzovat úspěchy v oblasti hudby a divadla, zdůrazňovat, co je dobré a co chybné, protože reportér nemůže být na více místech současně a musí se tak spoléhat na názory jiných lidí.“

V novinách velká část kritiky bere v úvahu různé okolnosti a jednou se jeví jako přísná a jindy příliš shovívavá. Některé úsudky vycházejí ze subjektivních dojmů, než aby vycházely z těch obecných. Pokud uznání nebo výčitka pochází od více stran, pak se zdá, že se jedná o ten správný a pravdivý postoj. V novinách je velkou vzácností, když na veřejnost nepronikne pozoruhodný fenomén v oblasti umění. Téměř každé větší město mělo své místní noviny. Divadelní a hudební poměry v Brně a Olomouci byly popisovány v „posudcích“, v ostatních městech Moravy tomu tak nebylo, ale právě úplný přehled pomáhá pochopit celkové výkony v umění.¹²²

Brněnská hudba

Brněnský hudební spolek byl během roku 1863 velice činný. Získal také několik nových hudebních přátel, kteří ho podpořili hodnotnými dary. Velkou podporu našel i v obchodním zastoupení umění Spina z Vídně, které garantovalo bezplatné poskytnutí všech vydaných děl. Velká pozornost byla zaměřena na ženský sborový zpěv i na organizační plán hudební školy. Velice aktivní byl brněnský mužský sbor, který stále

¹²¹ Sonntags-Blatt für Gewerbe, Industrie, Handel und geselliges Leben 13. September 1863. In: ANNO - Österreichische Nationalbibliothek [online]

¹²² Recensionen und Mittheilungen über Theater und Musik 26. Juli 1863. In: ANNO - Österreichische Nationalbibliothek [online]

usiloval o co největší zlepšení. O pokroku svědčilo složení programů koncertů i výběr děl pro veřejné produkce. V tomto roce se uvažovala účast na pěveckém festivalu v Schonbergu, ve kterém měl získat čestné uznání jako na pěveckém festivale v Opavě, Jihlavě a Vídni v roce 1862. Výborným členem klubu byl pan Schwarz, bývalý odchovanec vídeňské konzervatoře. Připravené koncerty Brněnské Besedy byly velice navštěvované. Vystupovaly na nich pěvecké sbory pod vedením sbormistra Pavla Křížkovského, které vynikaly velkým počtem a silou svých hlasů. Skladby P. Křížkovského byly označovány za efektivní a úspěšně ztvárněné.¹²³

Sbormistr Pavel Křížkovský (1820-1885) se narodil v Holasovicích ve Slezsku. V roce 1833 získal místo fundatisty opavského kostela díky otci Leoše Janáčka. V Opavě pokračoval i ve vzdělání na obecné škole a německém gymnáziu. Během studií si přivydělával si jako učitel klavíru, kompozice a také založil místní sbor. Rozhodl se také vstoupit do augustiniánského řádu a stal se novicem Králové Kláštera na Starém Brně. Od této doby se mohl plně věnovat hudbě a své rodné jméno Karel změnil na Pavla. Komponoval sborové písně *Aj, vy bratři, aj, jonáci!*, čtyřhlasé mužské sbory a capella inspirované ze Sušilovy sbírky *Moravské národní písně*. P Křížkovský napsal sbory *Utonulá, Prosba a převoz, Čáry, Věrný do smrti*. Během svého života byl členem několika českých pěveckých a hudebních spolků: Hlahol (1862), Slovanský zpěvácký spolek ve Vídni (1864), Umělecká beseda (1875), Beseda brněnská (1877), aj. V oblasti světské hudby byl nejvýznamnějším předmetanovským představitelem české sborové tvorby. Jeho písně a sbory se staly součástí významných sborů: pražského Hlaholu, Besedy brněnské, Moravanu, Žerotína, Foestera (Jihlava).¹²⁴

Na Besedě 5. února byl přítomen vídeňský profesor [Arnošt] Förchtgott, rozený Moravák, který svým kovovým barytonovým hlasem a vynikajícím projevem nadchnul obecenstvo.¹²⁵

¹²³ Recensionen und Mittheilungen über Theater und Musik 26. Juli 1863. In: ANNO - Österreichische Nationalbibliothek [online]

¹²⁴ MACEK, P., P. KALINA a S. KOSTRHUNOVÁ. *Český hudební slovník osob a institucí*. 2011, s. 767-768

¹²⁵ Recensionen und Mittheilungen über Theater und Musik 26. Juli 1863. In: ANNO - Österreichische Nationalbibliothek [online]

Divadla na Moravě

O stavu divadel na Moravě se zmínil „Moravan“, který vycházel v Olomouci, a otevřel tak otázku o založení českého divadla. Podle názoru v článku bylo pro obyvatele divadlo jedním z nejvýznamnějších kulturních prostředků národnosti a bylo potřeba, aby alespoň v Brně a Olomouci, v neděli a ve svátek hráli česká divadelní představení profesionální herci i amatéři. Dokonce už bylo pár pokusů hrát opery a hry v českém jazyce, ale to vždy trvalo jen krátce. V českém jazyce se konaly představení v letech 1815, 1835, 1838 a 1840. Účastníci byli ze všech společenských vrstev. Česká vystoupení spolku v roce 1852 byla výborná, ale publika nebylo mnoho, lóže a přízemí byly prázdné. V sezóně 1843 se uvádění činohry v českém jazyce na olomouckém jevišti setkala s velkým ohlasem, ale později se v tomto pokusu dále nepokračovalo. *„Po těchto nepříliš příjemných zážitcích by do vzniku českého národního divadla měl ještě uplynout čas vzhledem k mnoha potížím, které je třeba překonat, ale největší překážka dotčeného počínu spočívá v nedostatku vhodného personálu k důstojnému uvádění dramatických děl.“*¹²⁶

Jihlava, divadlo a hudba

V Jihlavě nebyly v oblasti divadla v roce 1863 žádné důležité momenty. Režisér [Jan] Wessetzky měl záměr otevřít divadlo během půstu, ale nakonec se to neuskutečnilo. Problémem v Jihlavě byla nedostatečná účast na představeních. Důvodem byla nevhodná konstrukce budovy divadla, která činila pobyt v drsném počasí, chladném vzduchu a vlhku pro návštěvníky nepříjemným. Divadlo si také naběhlo zamítnutím žádosti ředitele Wauera ze Znojma o pronajmutí městského divadla na letní měsíce, aby se mohlo uskutečnit benefiční představení. Divadlo tak zůstalo prázdné a nevyužité a otevření se plánovalo na říjen téhož roku pod vedením nového ředitele Zieglera. Obyvatelé tak doufali, že po roční přestávce by se mohlo divadlo těšit větší návštěvnosti.¹²⁷

¹²⁶ Recensionen und Mittheilungen über Theater und Musik 26. Juli 1863. In: ANNO - Österreichische Nationalbibliothek [online]

¹²⁷ Tamtéž.

Mužský pěvecký sbor v Jihlavě si díky pečlivému a taktnímu vedení získal v roce 1863 spoustu sympatií od publika. Začátkem roku byla vyřešena novela stanov sdružení, což dalo větší svobodu, nezávislost a autonomní postavení výkonných členů vůči veřejnosti a s možnostmi se podílet na zájmech sdružení.¹²⁸

Divadelní poměry ve Znojmě

Ve Znojmě byly také horší divadelní poměry. Vyplývá to z článku, ve kterém bylo zaznamenáno, že 17. ledna 1863 na představení přišlo jen šestnáct lidí. Management svým bezohledným chováním a nedostatkem taktu vyvolal v publiku rozhořčení. Dne 16. února se Miller vzdal vedení divadla a farní rada tak oslovila herce Wauera. Pod jeho vedením si divadlo získalo opět sympatie diváků a zaplnilo sál. Představení Znojemského hudebního spolku svědčila o veliké pracovitosti. Program byl sestaven tak, že uspokojil jak znalce, tak i laiky. Navzdory mnoha obtížím v místních poměrech spolek neztratil svou skutečnou roli hudebního sdružení a zpřístupnil tak představení širšímu okruhu lidí.

¹²⁹

Kromě Brna, Olomouce a Znojma reflektoval tisk divadelní a hudební aktivity i ve Vyškově, Prostějově, Ivančicích a v Šumperku. Ve Vyškově, malém městečku na hlavní trase Brno-Olomouc, se také projevila energie založit hudební a sborový spolek. V Prostějově se vytvořil slovanský sborový spolek, který obdržel roku 1863 souhlas od úřadů. V městečku Ivančice se sešel spolek ochotníků, kteří hráli divadelní představení částečně v němčině a částečně ve slovanském jazyce. Z ostatních stávajících sborových spolků na Moravě je třeba zmínit Šumperk, kde se 15. a 16. srpna konal festival písní a posvěcení vlajek.¹³⁰

„Divadelní představení se hrála převážně v německém jazyce, což lze vysvětlit tím, že ve městech převažovali německy hovořící obyvatelé. Například v Jihlavě se pohybovalo

¹²⁸ Recensionen und Mittheilungen über Theater und Musik 26. Juli 1863. In: ANNO - Österreichische Nationalbibliothek [online]

¹²⁹ Tamtéž.

¹³⁰ Tamtéž.

pouze 10% obyvatel, kteří hovořili češtinou jakožto svým mateřským jazykem. Němčina zajistila v té době lepší pracovní vyhlídky i jisté místo ve společnosti. “

8.7 Vídeňský spolek „Frohsinn“ a Bílá paní z Jihlavy (1864)

„Jihlavské noviny *Die Liedgenossen* uveřejnily v roce 1864 článek o hudebních akcích ve Vídni a Jihlavě, které můžeme z několika hledisek porovnat. “

Pěvecký spolek „Frohsinn“

Nadšené a četné publikum bychom našli na akci pořádané pěveckým spolkem „Frohsinn“ 29. února ve Vídni. Článek zmiňuje zejména dvě čísla: [Franz Paul] Lachnerova *Schlosserlied* (Zámečnická píseň) a Santnerův *Walzer* (Valčík). Největší ohlas měly přednesy komického kvarteta a skladeb *Der Kirchtag* (Den církve), *Bairisches Volkslied* (Bavorská lidová píseň), *Froschkantate* (Žabí kantáta). Uvedeny byly i komické epizody pana Henriqueze, které souvisely s oslavou prvního března, prezentované s precizní mimikou: *Prüfung von der Schule* (Zkouška ze školy), *Alter Ritter* (Starý rytíř) a *Feuerwerk* (Ohňostroj).¹³¹

Nepříznivý úsudek v článku přinesl koncert vídeňského mužského sboru 10. března. Jednalo se o představení mladého spolku, jehož členové i vedoucí konaly s co nejlepší vůlí pro dobrou věc. Výkony však nebyly na takové úrovni, jaká se očekávala i při těch nejmenších nárocích. Pouze skladbu *Slunce si odpočine* od A. Zimmermanna (1741-1891) zazpíval spolek pěkně. Během provedení *Normanns Sang* (Normannův zpěv) tenoristé nestačili ve vysokých a zvučných závěrečných pasážích.¹³²

S ohlasem se nesetkala ani kompozice *Der Abschied* (Sbohem) od Jg. Mühlhausera, už jen proto, že je tato skladba nevýrazná a monotónní, i kvůli neuspokojivému zpěvu. Občané města věřili, že spolku prokážou velkou službu, když upozorní na to, aby svá vystoupení neuspěchala. V rámci jednotlivých recitálů nabídl pan Hoffmann houslovou

¹³¹Die Liedgenossen 1. April 1864. ANNO - Österreichische Nationalbibliothek [online]

¹³²Tamtéž.

skladbu od Henriho Vieuxtempse (1820-1881), slečna Gurowsky předvedla dobře několik písní, a pan Mulder ohromil svými „španělskými romancemi“ a dalšími skladbami. Rezydentní herec, pan Barko, sklídl největší potlesk, který byl ten večer slyšet, a to za komické vystoupení.¹³³

Bílá paní z Jihlavy

O něco větší ohlas měl Mužský sbor z Jihlavy na oslavě výroční ústavy 26. února za účasti hudební kapely. Koncert se konal v jihlavském Městském divadle a jeho výtěžek byl věnován fondu Gablenz a vlasteneckým pomocným organizacím. Koncert započala přehra k *Bílé paní* od Boieldiea. Zazněla v podání orchestru složeného z členů vojenské kapely posíleného o amatéry mužského sboru. Oku lahodící byl pohled na uniformy a civilní oblečení, ale i ucho jávalo, protože vojenská hudba ztratila na křehkosti a vystoupení samouků bylo přesné.¹³⁴

Francois Adrien Boieldieu (1775-1834) byl operním skladatelem ve Francii a zůstává ústřední postavou v tradici opery comique. Velkým vlivem bylo pro Boieldieho hudební divadlo. Na konci 18. století bylo oblíbeným divadelním žánrem opéra comique. Jeho hudba neobsahuje nic umělého, ale naopak elán, který spojil se svěžestí a grácií. Nejvýjimečnějším rysem jeho hudby je velká melodická bohatost a lehkost. Melodii uměl skládat pouze zpěvem, a proto zní, jako by vznikla spontánně. Používal celou škálu nástrojů a dokázal vytvořit speciální zvukové kombinace a efekty.¹³⁵

La dame blanche (Bílá paní) je opéra comique ve třech dějstvích. Libreto napsal Eugene Scribe (1791-1861) a je založeno na epizodách z nejméně pěti děl. Opera má typické romantické prvky, včetně exotického skotského prostředí, ztraceného dědice, tajemného hradu, skrytého majetku a duha. Využívá také skotské lidové melodie. Opera byla jedním z pokusů o uvedení fantastického do opery. Dílo je plné pozoruhodných čísel, zejména balada Jenny, Brownova vstupní árie a hudba zpívaná Annou.¹³⁶

¹³³ Die Liedgenossen 1. April 1864. ANNO - Österreichische Nationalbibliothek [online]

¹³⁴ Tamtéž.

¹³⁵ FAVRE, G. Francois Adrien Boieldieu: Grove music online. In: *Oxford music online* [online]

¹³⁶ FORBES, Elizabeth. "La dame blanche": Grove Music Online. In: *Oxford music online* [online]

Další skladby sbor vybral podle příležitosti. Jednalo se o díla Jula Otta *Věrné, německé srdce*; česká symfonická báseň C. L. Fischera *Meeresstille* (Mořský klid) a *Glückliche Fahrt* (Šťastnou cestu); *Bleib bei mir* (Zůstaň u mě) od Netzera (aranžovaná sólová píseň), A. M. Storch *Kriegers Heimkehr* (Návrat bojovníka domů) pro pětihlasý sbor, sólové kvinteto a klavírní doprovod. Sólové recitály: *Réverie* od Vieuxtempse pro housle s klavírním doprovodem v podání pana Brosche; cavatina pro Euphonion v podání pana Oberjägera Faltuse; a Haslingerova píseň *Ein schöner Tod* (Pěkná smrt), která popisuje pocity umírajícího bojovníka při vítězném návratu jeho spolubojovníků v podání pana Mikona.¹³⁷

Mužský pěvecký spolek následně připravoval další koncert, jehož čísla, sbory, sóla a smyčcové skladby sestávají ze Schubertových skladeb. Akce byla plánovaná v průběhu dubna a výtěžek měl být určen k postavení Schubertova pomníku ve Vídni.¹³⁸

„Koncert vídeňského mužského sboru neměl velké ohlasy, pravděpodobně kvůli výběru repertoáru, který neodpovídal hlasovým možnostem sboru a také byl pro takové příležitosti nevhodný (př. Der Abschied od Jg. Mühlhausera). Jelikož tento sbor fungoval v hudebním světě krátce, publikum chápalo, že bylo potřeba se repertoáru více věnovat, ale zároveň ocenilo, s jakou vůlí členové sboru vystoupili. Koncert měl ale i své pozitivní stránky, protože komické vystoupení v čele Barka sklidilo úspěch. Mužský sbor z Jihlavy s doprovodem vojenské kapely předvedl naopak úctyhodný výkon. V Jihlavě byly koncerty pořádány velmi často a také byl sbor založen mnohem dříve, než vídeňský, tudíž měl více zkušeností a své věrné diváky.“

8.8 Masopustní radovánky 27. ledna 1867

V Jihlavě se během ledna roku 1867 konala masopustní zábava – plesy. Jednalo se o dva taneční večery, ples důstojnického a střeleckého sboru a mužského sborového spolku, které rozproudily nejvíce diskuzí. V pátek totiž důstojníci pěšího pluku krále

¹³⁷ Die Liedgenossen 1. April 1864. ANNO - Österreichische Nationalbibliothek [online]

¹³⁸ Tamtéž.

Ludvíka Bavorského uspořádali ples, vstup byl zdarma a přání obyvatel bylo, aby ho navštívilo četné a vybrané publikum, dámy ve společenském oblečení, které by napomohly požitku z improvizovaného tance.¹³⁹

Ples civilního střeleckého sboru a ples mužského sboru

Prvním plesem byl ples civilního střeleckého sboru (17. 1. 1867), který byl velmi žádaný a svědčí o tom také jeho délka, až do 4. hodiny ráno.¹⁴⁰

Ples mužského sboru se konal 23. 1. v podobě masopustních radovánek. V předchozím roce sbor ples neorganizoval kvůli konkurenci jiných spolků, proto nabídli účastníkům speciální nabídku: zajistil každému předplatiteli volnou vstupenku na taneční a pěveckou zábavu. Díky této nabídce byl zájem o ples tak velký, že předplatné muselo být ukončeno 18. 1., protože se přihlásilo 450 lidí, což byl příliš velký počet pro prostory koncertní síně. Podle místních zpráv se plesu zúčastnilo publikum, které patřilo k lepším vrstvám, ženy měly vkusné a luxusní šaty, jaké místní při předchozích příležitostech nezaznamenali. Sál byl vyzdobený velmi jednoduše a důmyslně, zdobily ho látky, girlandy, květiny, ale tou nejkrásnější výzdobou byli návštěvníci. Jediným problémem byl příliš omezený prostor v místech, kde se tancovalo, i ve vedlejších prostorách. Hudbu dirigoval pan Fischer z civilní kapely a zazněly i jeho nové skladby.¹⁴¹

Heinrich August Fischer (1828-1917), skladatel, hráč na hoboj, hudební pedagog a sbormistr se narodil v roce 1828 v Jihlavě. Od roku 1829 až 1835 absolvoval pražskou konzervatoř. Po konzervatoři byl instrumentalistou ve Štýrském Hradci, Vídni a Jihlavě. V Jihlavě se stal významným představitelem hudebního života ve 2. polovině 19. století. V roce 1852 byl spoluzakladatelem jihlavských mužských pěvců. Během svého života v Jihlavě působil jako hudební ředitel Městského divadla, kapelník městské hudby (1868), pracoval ve dvou jihlavských farních kostelech (1870) a hlavně jako sbormistr a umělecký vedoucí Mužského zpěváckého spolku. Během studií Gustava Mahlera v Jihlavě měl Heinrich největší podíl na jeho hudebním růstu. I po Gustavova odchodu

¹³⁹ Sonntags-Blatt für Gewerbe, Industrie, Handel und geselliges Leben 27. Januar 1867. In: ANNO - Österreichische Nationalbibliothek [online]

¹⁴⁰ Tamtéž.

¹⁴¹ Tamtéž.

zůstal Mahler s Heinrichem v kontaktu a byl to právě Heinrich, kterému Mahler vyjadřoval vděčnost celý jeho život.¹⁴²

Velká část přítomných si při tanci stěžovala na veliké horko v sále a dusno ve vedlejších místnostech. Bohužel se tyto špatné podmínky projevovali při každé příležitosti a vedly k přání obyvatel Jihlavy, aby se vybudovala lokalita odpovídající poměrům publika. Povinností obce je podporovat každý charitativní projekt, takže by souhlasila s energickou podporou věci.¹⁴³

„V očích místní kritiky byl o masopustní večer velký zájem, což můžeme vyčíst z počtu přítomných diváků (450). Jediným problémem večera byly omezené prostory a špatné ovzduší v sále, což vedlo k diskuzím o rekonstrukci prostorů, které by odpovídaly poměrům publika. Podobný proces rekonstrukce zažilo i jihlavské divadlo, je tedy pravděpodobné, že se vytvořil výbor, který se skládal z odborníků, kteří připravili půdu pro tyto plánované potřeby.“

8.9 Hudba. Jedné z neděl v Jihlavě (1867)

„Už v minulém roce (1867) se v novinách zveřejnilo sdělení „Současnost a budoucnost hudby v Jihlavě“, ve kterém novináři vyjádřili přesvědčení, že založením městské kapely by se zvelebovala hudba ve městě. S městskou kapelou mohla Jihlava přivítat další posluchače a rozvinout tak hudební život města.“

V předchozím roce podal poslanec městského zastupitelstva návrh o dosažení lepších podmínek pro církevní hudbu, pohřební zpěv, zpěv v kapli, divadelní a koncertní vystoupení, ale tímto návrhem se nikdo nezabýval. Mužský pěvecký sbor měl na podzim tohoto roku k dispozici částku 150 sl. Jednalo se o první příspěvek na založení obecní

¹⁴² Heinrich August Fischer. *Mahler Foundation* [online]

¹⁴³ Sonntags-Blatt für Gewerbe, Industrie, Handel und geselliges Leben 27. Januar 1867. In: *ANNO - Österreichische Nationalbibliothek* [online]

hudební kapely, která sice částku přijala, ale nevzešlo z toho žádné zlepšení hudební situace.¹⁴⁴

Mužský pěvecký sbor (Männergesang-Verein) vznikl 12. 9. v roce 1852 vedle staršího Musikvereinu. Prvním předsedou se stal Anton Čihař, místopředsedou Dr. Fritz Popelák, Dr. Edmund Schwab a jednatelem Franz Pohl. První sbormistr byl Franz Steiger, nejdéle stávajícím sbormistrem Heinrich Fischer (od roku 1858-1908) a jeho zástupcem byl Hugo Dvořák. První koncert se uskutečnil už 15. 10. téhož roku a koncerty následovaly další měsíce po dobu několika let. V roce 1868 uspořádal v městském divadle koncert, při kterém zazněla dvě dramatická čísla, a ta zbývající obstarala vojenská kapela. Od 70. let 19. století spolek disponoval mužským, ženským i smíšeným sborem (např. roku 1872 zpívalo 69 mužů a 42 žen). V roce 1886 se spolek stal zakládajícím členem Německého pěveckého spolku na Moravě.¹⁴⁵

Kaple, která sloužila na pohřby a podobné příležitosti byla dostatečně zorganizována, ale chybělo jí mnoho potřebných nástrojů, ty stávající nebyly v dobrém stavu. Sbor i přesto překvapil někdy lepším výkonem, pokud předem nastudoval hudební skladbu. Bohužel kaple jedné z blízkých českých obcí nebyla pronajata k prohlídce střeleckého sboru 24. června. Sedmičlenná skupina aristokrata Šťastného byla srovnávána s jihlavskou hudbou a propast mezi ní a vojenskou kapelou byla tak nápadná, že si člověk přál, aby se toto srovnání zpochybnilo.¹⁴⁶

O založení městské kapely v Jihlavě

Od vojenské kapely se očekávalo, že podá korektní výkony kvůli vystoupením v divadle a na pohřbech.¹⁴⁷ Jihlava byla dlouhodobým příkladem pro mnohá města. Několik větších měst na Moravě mělo své městské kapely a Znojmo disponovalo nejen městskou hudbou, ale i hudební a pěveckou školou. Pokud by bylo možné, aby důstojnický sbor

¹⁴⁴ Sonntags-Blatt für Gewerbe, Industrie, Handel und geselliges Leben 27. Januar 1867. In: ANNO - Österreichische Nationalbibliothek [online]

¹⁴⁵ HLAVÁČEK, P. Männergesang- Verein. *Hudba v moravských spolcích do roku 1918* [online]

¹⁴⁶ Sonntags-Blatt für Gewerbe, Industrie, Handel und geselliges Leben 27. Januar 1867. In: ANNO - Österreichische Nationalbibliothek [online]

¹⁴⁷ Tamtéž.

pluku se vešel do kaple, mohli tak lidé z Jihlavy zaměstnat 20 – 24 muzikantů. Pokud by měla Jihlava stabilní, dobře vycvičený orchestr, mohla požadovat, aby ředitel divadla používal orchestr k uvádění operet. Dne 29. 1. bylo naplánováno zasedání výboru obce, kde se mělo konzultovat o přihlášce mužského sboru na založení městské kapely v Jihlavě. Návrh byl velice naléhavý, protože už dva roky nemohli občané přivítat lokomotivu se stovkami pasažérů, kteří hovořili o tom, že Jihlava stále chodí v „dětských košilkách.“¹⁴⁸

8.10 O vzniku nového společenského spolku (1868)

„Denní posel z Moravy“ přinesl 29. 11. 1868 místní zprávy z Jihlavy. V Jihlavě se dělo tolik společenských událostí, že si někteří čtenáři místních novin mysleli, že lidé z Jihlavy žijí v luxusu. Od dob, co Jihlava dostala skupinu s výbornou plukovní kapelou, se konaly velké koncerty a taneční zábavy. I když se mužský sbor snažil dělat maximum pro propagaci společenských večerů, stále občanům chyběla všestranně uspokojující zpestření, dámské večery a ochotnické divadlo, které existují v jiných větších i menších městech. Pro mladší generaci byla taneční zábava dostačující, ale většině starších párů a i těm, kterým tanec nic neříkal, stále něco chybělo. Zábava takového druhu mohla uspokojit určitou věkovou skupinu, která ráda tančí, ale dámské večery a ochotnické divadlo by bylo jistě tou správnou zábavou i pro ostatní. Pro občany by stačila měsíční divadelní představení a dámský večer složený z hudby, zpěvu a různých druhů her.¹⁴⁹

V oblasti nákladů a prostor nebyly žádné obtíže, protože byla vyžadována pouze jedna místnost pro zapsané členy a platby se mohly uhradit pomocí malé půjčky, která se splácela z měsíčních poplatků. Dalším pozitivním důvodem takových společenských večerů mohlo být sblížení všech vrstev, odstranění ducha kast, rozvoj neaktivních talentů a výjimečně příspěvky na humanitární účely. Dle novinového článku to záviselo na

¹⁴⁸ Sonntags-Blatt für Gewerbe, Industrie, Handel und geselliges Leben 27. Januar 1867. In: ANNO - Österreichische Nationalbibliothek [online]

¹⁴⁹ Sonntags-Blatt für Gewerbe, Industrie, Handel und geselliges Leben 6. Dezember 1868. In: ANNO - Österreichische Nationalbibliothek [online]

schůzi společenských a pokrokových mužů, aby stáli v čele a vedli tuto společnost. Při trvalé vůli málokdy výsledek selže, i když je začátek vždy těžký. ¹⁵⁰

Ve Vídni a Brně fungovalo sdružení „Hesperus“, což ale nebylo v Jihlavě možné, protože kategorie umělců, díky kterým tyto spolky rozkvétaly, nebyla zde tolik zastoupena. Umělecký talent se nejvíce projevoval v mužském pěveckém sboru, který byl otevřen pro amatérské hudebníky a zpěváky. Za posledních 16 let vykonal v Jihlavě veliké množství chvályhodné práce ve společnosti. ¹⁵¹

Masopustní věnečky, divadelní představení s diletanty (amatéry, samouky) dokazovalo, že v Jihlavě docházelo k pravidelnému a častému setkávání umělců a publika. V zimě městské divadlo nabízelo tolik představení, a přesto některá měla málo návštěvníků, jako by diletantské divadlo patřilo někam jinam, pouze do rodinného kruhu. Myšlenka byla taková, že by se spojil mužský sbor s občanským fondem, pokud byly prostory navrženy tak, aby v nich bylo místo pro všechny členy sboru a jejich příbuzné. Ve větších prostorách se měly konat soukromé večery mužského sboru, aby se rozšířil okruh členů občanského fondu a jejich dam a náklady byly spravedlivě rozděleny. ¹⁵²

Problém byl ve finančních prostředcích. Prostředky obou sdružení nestačily k pronájmu vlastních prostor. Zpěvokoly, kroužky, koncerty a taneční zábavy pořádané mužským hudebním spolkem byly přístupné za nižší vstupní poplatek, než by musel být měsíční příspěvek zakládáního spolku. Mohlo to dobře zůstat tak, jak bylo a společenské talenty, které toužily po nové aréně pro své aktivity, se měly přizpůsobit už existujícímu rámci, který byl životaschopný. ¹⁵³

„Nejvíce činný v oblasti společenských akcí města Jihlava byl mužský sbor, ale občané už toužili po širším pojetí těchto večerů, což zahrnovalo i taneční a divadelní představení. Mohli se zde setkávat lidé všech společenských vrstev, takže by tyto akce

¹⁵⁰ Sonntags-Blatt für Gewerbe, Industrie, Handel und geselliges Leben 6. Dezember 1868. In: ANNO - Österreichische Nationalbibliothek [online]

¹⁵¹ Tamtéž.

¹⁵² Tamtéž.

¹⁵³ Tamtéž.

přinesly i mnoho pozitivního. Problémem byl nedostatek finančních prostředků k založení nového sdružení, které by se staralo o takové večery.“

8.11 Koncert Mužského sboru 7. 12. 1869

„Dne 12. 12. 1869 vyšel v Sonntags-Blatt článek, který popisoval jihlavský koncert ze 7. prosince. Dle článku Mužský pěvecký sbor s pomocí několika dobrovolníků a obecní hudební kapely na koncertě v aule gymnázia předčil očekávání návštěvníků a koncert patřil mezi nejúspěšnější v rámci jejich produkcí. K tomuto úspěchu přispěly dva smíšené a dva mužské sbory, atd. Tento článek je důkazem, že v Jihlavě byl hudební život velmi rozvíjen a účinkující se na koncerty zodpovědně připravovali.“

Prvním číslem programu byla Mendelssohnova předehra *Návrat z ciziny*, která byla představena s velikou precizností.¹⁵⁴ Jakob Ludwig Felix Mendelssohn Bartholdy (1809-1847) se narodil v Hamburku do židovské rodiny. *„Od útlého věku byl plodným skladatelem.“* Jeho fugy a chorály odrážejí tonální jasnost a kontrapunkt připomínající Johanna Sebastiana Bacha (1685-1750), jehož hudba ho ovlivnila. Podle Roberta Schumanna (1810-1856) byl Mendelssohn *„Mozartem devatenáctého století, nejskvělejším hudebníkem, tím, kdo nejjasněji vidí protiklady doby a poprvé je smíří.“* Charakteristika jeho skladeb tkvěla v inspiraci pro hudební styl, která byla zakořeněna v jeho technickém mistrovství a v interpretaci stylu předchozích mistrů. Mendelssohn se staral spíše o oživení hudebního dědictví než o nahrazení novými formami a styly. Tímto stylem se lišil od svých současníků v raném romantismu.¹⁵⁵

Příznivý dojem z orchestru nezkazilo ani méně čisté ladění dřevěných nástrojů, které se v jednom momentě projevilo. Na koncertě vystoupilo pět sborů, samostatné vystoupení dvou mužských sborů se skladbami *Matriská řeč* od [Eduard] Egnelsberga a *Lesní píseň* s doprovodem lesního rohu Roberta Schumanna. Zasloužený potlesk si získalo zejména první sborové těleso, v němž sóla precizně přednášel divadelní ředitel pan Moser. Vzhledem k náročnému úkolu se i doprovod druhého sboru vypořádal s

¹⁵⁴ Sonntags-Blatt für Gewerbe, Industrie, Handel und geselliges Leben 12. Dezember 1869. In: ANNO - Österreichische Nationalbibliothek [online]

¹⁵⁵ Tamtéž.

náročnými požadavky. Většího úspěchu však dosáhly dva smíšené sbory a předvedení skladeb: *Jarní povědomí* od Fibyho a *Ranní modlitba* od Mendelssohna. Účastníci koncertu oběma sborům věnovali živý potlesk, díky tomu jihlavští obyvatelé pěstování míchaných sborů vřele doporučili i do dalších let. Doplňkem koncertu bylo provedení písně *Ein Sternlein* slečny Marie Siegel, zpěvačka Verdiho „Leonore“ a předvedení klavírního koncertu Roberta Schumanna panem sbormistrem Fischerem.¹⁵⁶

Dalším vystoupením, který článek zaznamenal, byl přednes pana Herbsta Schlegelovy romance *Arion*, a tím publikum mělo rozeznat jeho skutečnou uměleckou povahu, která byla v Jihlavě už dobře známá. Bouřlivý potlesk v hledišti vyvolala i slečna Schumandl a její přednes *The Oracle Bell* od [Christoph August] Tiedgeho. Slečna se svého úkolu zhostila se skutečnou grácií a přidala jako přídavek Kastelliho *Písmeno R*. Jako schopný klavírista se projevil pan Dvořák, který měl na starost klavírní doprovod celého koncertu. Vrcholem tohoto zajímavého koncertu bylo přednesení skladby *Tannhäuser* od Richarda Wagnera (1813-1883). Odpůrci Wagnerovy hudby uznali tuto skladbu za mistrovské dílo a na tomto koncertě vyvolala ohromující zážitek i díky skupině sto trénovaných zkušených členů sboru a orchestru. Sbor i orchestr se těšil veliké chvále a občané vyslovili přání, že by brzy chtěli tento hudební zážitek opět zažít.¹⁵⁷

8. 12 Bedřich Smetana (1824 –1884) v Německém Brodě a Jihlavě

„Autor J. Debrnov sepsal v roce 1895 životopis Bedřicha Smetany, který vyšel v Oesterreichische Musik - und Theaterzeitung. Bedřich Smetana patří mezi významné české hudební skladatele a hudbě se věnoval celý svůj život. O to více si občané z Havlíčkova Brodu a Jihlavy váží toho, že nějaký čas trávil právě v těchto místech. Smetanu studentská léta v Havlíčkově Brodě velmi ovlivnila, především přítel a hudební osobnost František Buttula.“

¹⁵⁶ Sonntags-Blatt für Gewerbe, Industrie, Handel und geselliges Leben 12. Dezember 1869. In: ANNO - Österreichische Nationalbibliothek [online]

¹⁵⁷ Tamtéž.

Po vzdělání v Jindřichově Hradci vedly Bedřichovi kroky studia právě na gymnázium v Jihlavě (1835-1836). 2. ročník v Jihlavě nedokončil a nastoupil do gymnázia v Německém (dnes Havlíčkově) Brodě, kde absolvoval tři ročníky (1836-1839).¹⁵⁸ V Brodě byl Bedřich odkázán sám na sebe, což mu pomohlo vnímat hudbu jinak a více se jí zabývat. Nejvíce hudebně žil díky svým kolegům, se kterými zpíval a hrál. Spřátelil se zde se sbormistrem Františkem Buttulou, který se stal jeho celoživotním přítelem. Oblibu našel u svého třídního učitele, ke kterému chodil několikrát týdně hrát na klavír. Při pobytu v Německém Brodě ho postihla dvakrát zlá nemoc, po které chtěl odjet zpět domů. Při studiích v Praze založil se svými bývalými spolužáky z Německého Brodu kvarteto. S Františkem Buttulou udržoval kontakt celý život a navzájem si posílali přání k narozeninám.¹⁵⁹

¹⁵⁸ Oesterreichische Musik- und Theaterzeitung. In: *ANNO - Österreichische Nationalbibliothek*. [online]

¹⁵⁹ MOJŽÍŠOVÁ, Olga. *Bedřich Smetana: Československý hudební slovní osob a institucí* [online]

Závěr

Cílem mé diplomové práce bylo rozšířit dosavadní poznatky o hudebním životě Jihlavy a Německého (dnes Havlíčkova) Brodu z 19. století o dosud nevyužité prameny z dobových německojazyčných periodik a určit, jaký význam měly takto reflektované události na rozvoj hudebního života obou měst.

V hudebním životě Jihlavy dominují pěvecké spolky, které mají svou dlouholetou tradici a i v současné době se podílejí na kulturním životě tohoto města. Ze sborů 19. století byl nejvíce činný Mužský pěvecký sbor (Männergesang-Verein) založen v roce 1852. Sbor byl velice aktivní, což dokazují informace např. z nejnavštěvovanějšího koncertu roku 1863, na jehož úspěchu se podílel sbormistr Heinrich Fischer. Heinrich Fischer byl spoluzakladatelem tohoto sboru a mezi jihlavskými občany vážená osobnost, protože sboru věnoval nejvíce času při nácvičku repertoáru i při pěstování hudby mezi obyvateli města. Dalším příkladem aktivní práce sboru byl rozlučkový koncert (1861), protože dle uvedené periodiky *Sonntags-Blatt* šlo o nejdokonalejší představení spolku od jeho existence. Koncert nabídl publiku široké spektrum hudby, např. kvartet *Sluneční světlo šlo spát* (Franz Abt), Spohrův *Klavírní kvintet D dur*, atd. Tento spolek spolupracoval i s hudebními osobnostmi, takže byl v centru kulturního dění. Jihlava měla například čest pozvat na koncert významného skladatele a dirigenta F. A. Vogla, který město navštívil v roce 1862.

Jihlava vynikala i svým Hudebním spolkem (Musik-Verein), který fungoval oproti ostatním moravským spolkům nejdéle (od roku 1819). Hudební spolek byl od svého počátku aktivní, podporoval hudební vzdělání, sdružoval obyvatelstvo a pořádal hudební akademie. Velkým překvapením je, že v Brně vznikl hudební spolek až v roce 1862, protože Brno bylo hlavním městem Moravy, má více obyvatel, a tak se dá předpokládat, že v něm mohly panovat větší možnosti pro založení a rozvíjení spolku. V Jihlavě i Německém Brodě působilo několik hudebních osobností, které napomohly kulturnímu rozvoji. V Německém Brodě se narodil J. V. Stamic, po kterém je pojmenován festival Stamicovy slavnosti, které mají za cíl připomenout význam tohoto hudebního skladatele a zpestřit život občanům Havlíčkova Brodu. Svá studentská léta

prožil v Jihlavě Gustav Mahler, který se ve své tvorbě inspiroval českým prostředím ze svého dětství. Dalším významným skladatelem, který studoval v Jihlavě i Německém Brodě, byl Bedřich Smetana. Bedřich Smetana patří mezi významné české hudební skladatele a hudbě se věnoval celý svůj život. O to více si občané z Havlíčkova Brodu a Jihlavy váží toho, že nějaký čas trávil právě v těchto místech. Smetanu studentská léta v Německém Brodě velmi ovlivnila, především přítel a hudební osobnost František Buttula.

Pomocí periodik *Sonntags-Blatt*, *Oesterreichische Musik - und Theaterzeitung*, *Die Liedgenossen*, *Recensionen und Mittheilungen über Theater und Musik* můžeme říci, že především v Jihlavě byl hudební život rozvíjen a v různých ohledech vynikalo nad ostatními městy. O událostech v Havlíčkově Brodě není tolik známo. To lze vysvětlit tím, že převážně v Jihlavě byla většina německy mluvících obyvatel, pouze 10 % obyvatel hovořilo češtinou jakožto svým mateřským jazykem. Němčina zajistila v té době lepší pracovní vyhlídky i místo ve společnosti.

Jihlava i Havlíčkův Brod jsou díky těmto materiálům důkazem, že i v menších městech se v minulosti odehrály zásadní události pro region.

Seznam použitých zdrojů

- BEČKOVÁ, Jana, PETRŮJOVÁ, Jana a ZBRANKOVÁ, Jana. Jihlavou. Jihlava: Statutární město Jihlava, 2010. 63 s. ISBN 978-80-260-0323-6.
- BEER, S., E. SCHREMMER a T. SCHULZ. *Cena Jana Václava Stamice: Johann – Wenzel – Stamitz - Preis*. Hafenmarkt: Die Künstlergilde e.V, 1993. 97 s.
- BRUNNER, Horst. Meistergesang: Grove music online. In: *Oxford music online* [online]. 2001. [cit. 2022-03-27].
Dostupné z: <https://doi.org/10.1093/gmo/9781561592630.article.18291>
- DEJMALOVÁ, Růžena. *Stamicovské tradice na Havlíčkovobrodsku*. Olomouc, 2008. Diplomová práce. Univerzita Palackého v Olomouci, Pedagogická fakulta. Vedoucí práce Karel Steinmetz.
- Die Liedgenossen 1. April 1864. *ANNO - Österreichische Nationalbibliothek* [online]. 1864, 4 [cit. 2022-03-27].
- DVOŘÁČEK, J. *Sto deset let havlíčkovobrodského Jasoně*. Havlíčkův Brod: Okresní osvětové středisko Havlíčkův Brod, 1969.
- Eduard von Bauernfeld. *Encyklopedie Britannica* [online]. [cit. 2022-03-25].
Dostupné z: <https://www.britannica.com/biography/Eduard-von-Bauernfeld>
- FORBES, Elizabeth. "La dame blanche": Grove Music Online. In: *Oxford music online* [online]. 2002. [cit. 2022-03-27].
Dostupné z: <https://doi.org/10.1093/gmo/9781561592630.article.O003616>
- F. A. Vogl, jak ho nakreslil Quido Mánes. In: *Vroutek – neoficiální stránky města* [online]. [cit. 2022-05-10].
Dostupné z: <http://www.sdh.vroutek.wbs.cz/Historie-mestecka.html>
- FAVRE, Georges. Francois Adrien Boieldieu: Grove music online. In: *Oxford music online* [online]. 2001. [cit. 2022-03-27].
Dostupné z: <https://doi.org/10.1093/gmo/9781561592630.article.03422>
- Festival Stamicovy slavnosti. *Stamicovy slavnosti* [online]. [cit. 2022-02-26].
Dostupné z: <http://www.stamic.cz/>
- Francois-Adrien Boieldieu. In: *The online portrait gallery* [online]. [cit. 2022-05-10]
Dostupné z: <https://theonlineportraitgallery.com/portrait/francois-adrien-boieldieu-2/>

FRANKLIN, Peter. Gustav Mahler: Grove music online. In: *Oxford music online* [online]. 2001 [cit. 2022-04-04].
Dostupné z: <https://doi.org/10.1093/gmo/9781561592630.article.40696>

Franz von Suppé: Online archiv. *Národní divadlo* [online]. [cit. 2022-03-25].
Dostupné z: <http://archiv.narodni-divadlo.cz/umelec/3615>

Franz Abt. In: *New York Public Library*. [online]. [cit. 2022-05-10]
Dostupné z: <https://digitalcollections.nypl.org/items/510d47da-e2da-a3d9-e040-e00a18064a99>

HAVRÁNEK, Bohuslav, VÁCHA, Jaroslav, ed. *Slovník spisovného jazyka českého*. Praha: Academia, 1971.

Heinrich August Fischer. In: *Mahler Foundation* [online]. [cit. 2022-03-28].
Dostupné z: <https://mahlerfoundation.org/mahler/contemporaries/heinrich-august-fischer/>

Historie školy. *Základní umělecká škola J. V. Stamice Havlíčkův Brod* [online]. [cit. 2022-02-24].
Dostupné z: <http://www.zushb.cz/historie.aspx>

Historie ZUŠ Jihlava. *ZUŠ Jihlava* [online]. [cit. 2022-02-24].
Dostupné z: <https://www.zus-jihlava.cz/historie-zus-jihlava>

HLAVÁČEK, Petr. Männergesang - Verein. *Hudba v moravských spolcích do roku 1918* [online]. [cit. 2022-03-28].
Dostupné z: <http://spolky.petr-hlavacek.cz/index.html>

HNILÍČKA, Alois. *Portréty starých českých mistrů hudebních*. Praha, 1922. 112. s

HOLEŇOVÁ, Jana, ed. *Český taneční slovník: tanec, balet, pantomima*. Praha: Divadelní ústav, 2001. ISBN 80-7008-112-0.

Hudební kořeny Jihlavy: Hudební historie. *Hudební tradice Jihlavy* [online]. [cit. 2022-03-06].
Dostupné z: <https://www.jihlava.cz/hudebni-koreny-jihlavy/ms-144181/p1=144181>

ŠMOLÍK, J. *Mahler Jihlava 2002*. In: *Hudební rozhledy* 10/2002, s. 15.

MACEK, Petr, Petr KALINA a Simona KOSTRHUNOVÁ. *Český hudební slovník osob a institucí*. Praha: Koniasch Latin Press, 2011. Musicologica.cz. ISBN 978-80-86791-94-4.

JAROŠ, Zdeněk. *Mladý Gustav Mahler a Jihlava*. Jihlava: Muzeum Vysočina Jihlava, 1994. 68. s

KLÍMA, S.V. K výročí hudebníka Jana Václava Antonína Stamice (1717- 1757). In Havlíčkobrodsko Vlastivědný sborník, Sv. 14. Havlíčkův Brod: Okresní vlastivědné muzeum a Státní okresní archiv v Havlíčkově Brodě, 1998.

KLUKANOVÁ, Ludmila. *Jihlava Gustavu Mahlerovi*. Vyd. 2., rozš. Jihlava: Parola, 2010. ISBN 978-80-903282-7-3.

SVĚŘÁK, Vlastimil. *Počátek cesty: Gustav Mahler a Jihlava v archivních pramenech*. 2., dopl. a upr. vyd. Jihlava: Moravský zemský archiv v Brně - Státní okresní archiv Jihlava, 2012. ISBN 978-80-86931-70-8.

KRAVITT, Edward F. Franz Wilhelm Abt: Grove music online. In: *Oxford music online* [online]. 2001. [cit. 2022-03-25].
Dostupné z: <https://doi.org/10.1093/gmo/9781561592630.article.00072>

Kronika PS Foerster, uloženo u sbormistra P. Brady

MACEK, Petr, ed. *Slovník české hudební kultury*. Praha: Supraphon, 1997. ISBN isbn:80-7058-462-9: 1035 s.

MACEK, Petr, Petr KALINA a Simona KOSTRHUNOVÁ. *Český hudební slovník osob a institucí*. Praha: Koniasch Latin Press, 2011. Musicologica.cz. ISBN 978-80-86791-94-4.

MANOVÁ, Veronika. Mahlerova pěší procházka po Jihlavě. Propagace významného rodáka. Jihlava, 2010. Bakalářská práce. Vysoká škola polytechnická Jihlava.

MERCER-TAYLOR, Peter, ed. (2004). *Cambridge společník Mendelssohnovi*. Cambridge společníci hudby. Cambridge: Cambridge University Press. ISBN 978-0-521-53342-3.

Oesterreichische Musik- und Theaterzeitung. In: *ANNO - Österreichische Nationalbibliothek*. [online]. 1895, 13, 14 [cit. 2022-04-04].

Pěvecký sbor Foerster Sokola Jihlava letos oslavil 90 let své působnosti. *M+M Svatošovi*. [online]. [cit. 2022-03-06].
Dostupné z: <https://www.svatosi.cz/?p=946351>

PISKOVÁ, Renata a Milena BARTLOVÁ. *Jihlava*. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 2009. Dějiny českých, moravských a slezských měst. ISBN 978-80-7106-551-7.

POLÁK, Karel. *Lidové pověsti z Jihlavy a okolí*. 1966. 15 s.

Recensionen und Mittheilungen über Theater und Musik 08. Juni 1862. In: *ANNO - Österreichische Nationalbibliothek*. [online]. 1862. [cit. 2022-03-26].

Recensionen und Mittheilungen über Theater und Musik 26. Juli 1863. In: *ANNO - Österreichische Nationalbibliothek* [online]. 1863. [cit. 2022-03-27].

SEDLÁKOVÁ, Jana. *Pěvecké sbory města Jihlavy*. České Budějovice, 2008. Diplomová práce. Jihočeská Univerzita v Českých Budějovicích.

SKOČKOVÁ, Hana. František Arnold Vogl, profesor pražské konservatoře. *Rodopisná revue on-line* [online]. 2010, **12**, 11-12 [cit. 2022-03-27].

Dostupné z: http://rodopisna-revue.tode.cz/11-12-10_soubory/16_skockova-vogl.pdf?fbclid=IwAR1O6KH01mJ-PWBAPhgp9XWmZ3Ibx1Uz52MEts2umJmbGnGMMIC6qqT7W_s

SOCHR, J. *Jan Václav Stamic*. Havlíčkův Brod: Okresní vlastivědné středisko - muzeum- okresní archiv Havlíčkův Brod, 1967.

Sonntags-Blatt für Gewerbe, Industrie, Handel und geselliges Leben 3. April 1859. In: *ANNO - Österreichische Nationalbibliothek* [online]. 1859.[cit. 2022-03-25].

Sonntags-Blatt für Gewerbe, Industrie, Handel und geselliges Leben 12. Mai 1861. In: *ANNO - Österreichische Nationalbibliothek* [online]. 1861.[cit. 2022-03-25]

Sonntags-Blatt für Gewerbe, Industrie, Handel und geselliges Leben 21. September 1862. In: *ANNO - Österreichische Nationalbibliothek* [online]. 1862.[cit. 2022-03-27].

Sonntags-Blatt für Gewerbe, Industrie, Handel und geselliges Leben 13. September 1863. In: *ANNO - Österreichische Nationalbibliothek* [online]. 1863.[cit. 2022-03-27].

Sonntags-Blatt für Gewerbe, Industrie, Handel und geselliges Leben 27. Januar 1867. In: *ANNO - Österreichische Nationalbibliothek* [online]. 1867.[cit. 2022-03-28].

Sonntags-Blatt für Gewerbe, Industrie, Handel und geselliges Leben 6. Dezember 1868. In: *ANNO - Österreichische Nationalbibliothek* [online]. 1868.[cit. 2022-03-28].

Sonntags-Blatt für Gewerbe, Industrie, Handel und geselliges Leben 12. Dezember 1869. In: *ANNO - Österreichische Nationalbibliothek* [online]. 1859.[cit. 2022-03-28].

Spolková kulturní činnost: Hudební historie. *Hudební tradice Jihlavy* [online]. [cit. 2022-03-06].

Dostupné z: <https://www.jihlava.cz/spolkova-kulturni-cinnost/ms-144257/p1=144257>

ŠEBESTA, Josef. Gustav Mahler: IV Auferstehung – cesta vzhůru a vojenská hudba v Jihlavě 1870 – 1875. *Hudební rozhledy*, roč. LXIII, č. 4, s. 52.

ŠINKOVSKÁ, Eva. Výstava Chvála hudbě aneb Hudební život Jihlavy 19. století v domě G. Mahlera v Jihlavě. *Iglau.cz* [online]. [cit. 2022-03-06].

Dostupné z: <http://www.iglaucz/index.php?idclanku=111014-1318606419>

Tradice vojenské hudby Jihlava: Hudební historie. *Hudební tradice Jihlavy* [online]. [cit. 2022-03-06].

Dostupné z: <https://jihlava.cz/tradice-vojenske-hudby/ms-144256/p1=144256>

URIE, B. *Čeští violoncellisté*. Praha: Práce, 1946, 328 s.

Viktor Velek, čl. "Iglau (německy pro českou Jihlavu)", in: *Oesterreichisches Musiklexikon online*.

Sängerhalle a Mužský pěvecký spolek: Hudební historie. *Hudební tradice Jihlavy* [online]. [cit. 2022-04-04].

Dostupné z: <https://www.jihlava.cz/sangerhalle-a-muzsky-pevecky-spolek/ms-144253/p1=144253>

VOLEK, Tomislav. Pokorný: Grove music online. In: *Oxford music online* [online]. 2001 [cit. 2022-03-26].

Dostupné z: <https://doi.org/10.1093/gmo/9781561592630.article.21991>

WOLF, Eugene K.: „Johann Stamitz“: Grove Music Online. In: *Oxford music online* [online]. 2001 [cit. 2022-03-26].

Dostupné z: <https://doi.org/10.1093/gmo/9781561592630.article.40302>

Základní umělecké školy. *Národní ústav pro vzdělávání* [online]. [cit. 2022-02-24].

Dostupné z: <https://www.nuv.cz/t/zus>

Seznam příloh

Příloha A: portrét Franze Abta

Příloha B: portrét F. A. Vogla, jak ho nakreslil Quido Mánes

Příloha C: portrét Françoise Adriena Boieldieua

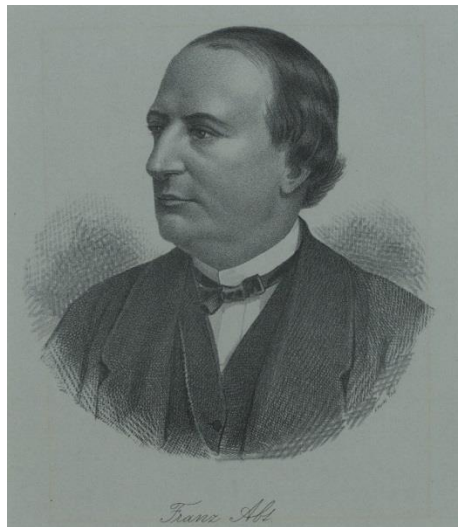
Příloha D: Heinrich Fischer

Příloha E: obálka z dopisu Gustava Mahlera Heinrichu Augustu Fischerovi

Příloha F: pohlednice od Gustava Mahlera Heinrichu Augustu Fischerovi

Příloha A

- portrét Franze Abta ¹⁶⁰



Příloha B

- portrét F. A. Vogla, jak ho nakreslil Quido Mánes ¹⁶¹



¹⁶⁰ Franz Abt. In: *New York Public Library*. [online].

¹⁶¹ F. A. Vogl, jak ho nakreslil Quido Mánes. In: *Vroutek – neoficiální stránky města*[online].

Příloha C

- portrét Françoise Adriena Boieldieua¹⁶²



Příloha D

- Heinrich Fischer¹⁶³



¹⁶² Francois-Adrien Boieldieu. In: *The online portrait gallery* [online].

¹⁶³ Heinrich August Fischer. In: *Mahler foundation* [online].

Příloha E

- obálka z dopisu Gustava Mahlera Heinrichu Augustu Fischerovi¹⁶⁴



Příloha F

- pohlednice od Gustava Mahlera Heinrichu Augustu Fischerovi¹⁶⁵



¹⁶⁴ Obálka z dopisu Gustava Mahlera Heinrichu Augustu Fischerovi. In: *Mahler foundation* [online].

¹⁶⁵ Pohlednice od Gustava Mahlera Heinrichu Augustu Fischerovi. In: *Mahler foundation* [online]